Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 22 июль, 1978 шу. ● № 87 (5907). ● Мах 2 кеп.

Нохч-ГІалгІай АССР Шелковской района къахьегамхошка

Дегашта боккха тоам беш кхаъ хилар тхона оаш боккха къахьегама толам баьккхалга, лоаццача хана на бола ялат чуйица а даьккха, республика хьалашка декъача лаьтташкара хІара гектара тІара 26,6 центнер йолаш рекордни хьувкъам оаш чубеннилга хайча. Тхона шолхленца дегаш гІоздоахаш да ялат леладечун хьалхара декхар толаме кхоачаш а деш Даьхен амбарашка оаш 5000 тоннал совгІа ялат чутесса хилар.

Оаха даькъала бувц ялат чудерзоча къахьегама деяал гойта кІн-марса турпалаш механизатораш Л. Нутаев, А. Шевчук, Ш. Джамалдинов, А. Пиядин.

ЦІенача дег тІара шо моган-маьрша, унахцІена хилар а, юртбоахама продукци йоаккхача, КПСС ЦК июльски Пленума решенеш, цу Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева яьча доклада тІара указанеш кхоачашъеча керда толамаш оаш дахар а лов тхона.

В. ДЖАНИБЕКОВ,
летчик-космонавт, полковник, Советски Союза Турпал.

О. МАКАРОВ,
летчик-космонавт, шозза Советски Союза Турпал.

НИКЪ: ЮРТА БОАХАМ БОАРАМАГІА ДЕГІАБОАЛАБАР

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА X ПЛЕНУМ

Хоам баь ма-хиллара, 18 июле хилар парте обкома X пленум.

«КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума итогехи КПСС ЦК Пленума соцам тІарен КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева «СССР юрта боахам дІахо дегІабоалабарах» яхача доклада тІарен хьадоагІа декхараш кхоачашдара областной партийни организацеца хьалхашка латтача декхарехи» яха доклад йир пленуме КПСС ЦК членалла кандидата, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара А. В. ВЛАСОВА.

— Новкъостий! — аьлар А. В. Власова. — Дукха ха йоаццаш ший болх чакхбаьккхар «СССР юрта боахам дІахо дегІабоалабара хьакъехьара» дош дувцаш хиннача Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета аргІанарча Пленумо. КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева кІоаргга чулоацам болаш, Іилман ларда тІа кийчъяь яьча ший доклада тІа парте хІанзарча аграрни политика юхьиг дІайолаяь йола КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тІехьагІа баьча балха итогаш йир. Лоаццача хана парте, белгалбаьча наькъа тешшаме тІехьа а йолаш, дукхха аграрни проблемаш къоастаьяй. Боккха мах беш дийцад юрта хинна Іалаьмате доккхий хувцамаш, иттлагІча пятилетке юрта боахам дегІабоалабара даькъе кхы а доккхийгІа, кхы а чоалханегІа дола декхараш белгалдаьча КПСС XXV съезде.

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленумо терках тІаберзабир юртбоахама производстве эггара актуальнегІа йола проблемаш къоастаяра, цун «готта» моттигаш дІаяхара, цу отраслега дІаяхийтачен дІайохийтачеи средстваех кхы а дикагІа пайда эцара, белгалдир юрта боахам дІахо дегІабоалабара, цунна индустриализаци елгеи Іилман - техническа прогресси Іалашъеш дола керттера лостамаш, юрта экономика, планировани социально дегІаахари эргадаьккха тоадара дешашка хьежар, хІаьта из цхьайттагІча пятилетка план кийчъяраи экономика чІоаггІа дегІаена сектор а еш юрта боахам хувцара парте оттадаь декхараш толаме кхоачашдараи принципиальни лоархІам болаш хІама да.

КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева ше Пленуме яьча доклада тІа боккха терках тІабахийтар юртбоахама производства боарам массе тайпара лакхбара. «ХІанзарча хьалашка юрта боахам лелабара карагІдаьннарашеи Іоаьйча опытои, — аьлар нов. Л. И. Брежнева, — тешавеш бакъду КПСС ленински аграрни политика Іилман лардо бакъяьи вахара низ болаши йолга. Укхазара хьайоагІа законагІа йола вывод: КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумо белгалбаьчеи цул тІехьагІарча парте Пленумашкеи съездашкеи дегІабоалабаьчеи наькъагІа дІахо а гІо.

Юрта боахама хьалхашка вай оттадеш дола керттера декхар — цун деррига доакъош массе а оагІорахьа, динамично дегІадоаладар, мохк кхачанцеи юртбоахама бедалцеи тешшаме Іалашбар, уж дукхагІа яхаро халкъа вахара боарам дІахо дикка лакхбергболаш. Цу цхьан ханна низаш алсамдаха деза вай городеи юртеи материальни культурно - бытовойн хьалаш вІаши гаргадоаладара декхар кхоачашдеча».

Хургйолча пятилеткагІа хьалхашка оттаду декхар да еррига лоархІамегІа йола культураш лелаяра комплексни механизаци елга чакхдаккхари хьайбай боахаме. Къаьстта доакъар доакхІача, механизаци яра боарам дикка дукхагІа лакхбари. Укх пятилетка юхедисача шерий, 1980—1985 шш. пляшка кхоачашде деза юртбоахама машиностроене технически боарам лакхбара дола дукхха доккхий балхаш. Юрта боахам индустриальни ларда тІа баккхар — овлан тІара дарех цхьа декхар да.

Хургйолча пятилеткагІа минеральни удобренеш лоаттаелга 135—140 миллион тоннага кхоачадергда, доакъара добавкаш — 7 миллион тоннага, дукхагІа арахецаргъя гербицидаши юртбоахама культураштa зедергашта дукхьала къовсам лоаттабара йола препараташи.

ТІатеІІа дегІайоалас еза мелиораци, тоаде деза мелиорированни лаьттаех пайда эцилга, дІадаккха деза уж карадерзадара тІехьадусилга. Юрта боахам дІахо дегІабоалабара, цун эффективность лакхъяра боккха лоархІам болаш да Іилма.

Эггара керттера ярех цхьа позици — ялат доаккхилга. Пятилетка хьалхарча шерашка юкъера лаьрхІача шера даьккха ялат 209,6 миллион тонн да, задани 210 миллион тонн йолаш. 1981—1985 шш. лерхІ юкъера лаьрхІача шера доаккха валови ялат 238—243 миллион тоннага кхоачаде, хІаьта 1990 шерага — юкъера лаьрхІача мехка вахача хІара сага цхьа тонн кхоачаш. ХьатІайоагІа пятилетка чакхйоалаш дулх доаккхилга — 19,5 миллион тоннага кхоачаде.

Шенхаштта тернам тІабахийтаб КПСС ЦК Пленуме хьажкІаш, борц, дуга, шекара свекла, баьцадаараш, сом, коартол, гидуаргаш санна йола лоархІаме культураш дукхагІа яхара.

Докладчика А. В. Власова белгалдаьккхар КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленумо, парте съездашеи тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумашеи кийчъяь парте аграрни политика вай автономни республика юрта боахам дегІабоалабара гІойле йолаш хинна хилар. Цу еррига хана юрта боахамга дІаяхийтача капитальни вложеней боарамаш 2,5-зза лакхденнад, хІаьта 1978 шера 100 миллион сом совгІа а хургья. Отрасла керттера производственни фондаш 540 миллион сома боарам болаш я, 1965 шера хиннарел 3,2-зза дукхагІа. Энергетически низалаш республика юрта боахаме 1977 шера 1,4 миллион говра низ хилар, 1965 шера хинначуна нийсдича 2,5-зза дукхагІа а хулаш, хІаьта колхозашкеи совхозашкеи цхьан болхлочун къахьегама энерговооруженность 2,7-зза лакхъеннай. Соахка республикага кхаьчар 184,9 эзар тонн стандартни тукех йола минеральни удобренеш, уж хул 1965 шера хиннарел 57,9 эзар тонн дукхагІа. Цу шерашка кхы тІа юкъедоаладаьд 33 эзар гектар хиш декха лаьтташ. КІезига болх баьбац «Боахамашта юкъерча коопераци агропромышленни интеграцеи база тІа юртбоахама производства специализацин концентрацин дІахо дегІайоалаяра хьакъехьара» КПСС ЦК соцам кхоачашбеш а. Къаьста яьннай баьцадаараш, комсаш, коартол, тхьамка, шекара свекла яккхара, жа, коа тІара оалхазараш леладара, дулхи шуреи яккхара зонаш. ДІахо дегІайоагІа хьалхагІа вІашагІъехкай боахамашта юкъера кердa объединенеш «Чечингскотопром», «Чеченингушсортсемпром». Дукхача районашка болх беш я хьайбаш чукхабара, юртбоахама продукци чакхъяхара, хьун боахамаи агрохимически гІулакхдаран йола боахамашта юкъера объединенеш. Республике болх беш я 20 совгІа боахамашта юкъера объединенеши предприятеши, аханел дукхагІа йола колхозаши совхозаши цар доакъашхой я.

Лакхъеннай къахьегама овсарле. Юрта боахаме болх беча цхьан болхлочоа лаьрхІача соахка яьккха продукци 17 процент дукхагІа я 1965 шера хиннначул. 1,6-зза лакхденнад колхозхошта къахьегамах дІалуш дар, хІаьта совхозий болхлошта луш дар — 1,5-зза. Юкъера лаьрхІача шера йоаккхача продукце боарам 45 процент лакхбеннаб.

Дикка хоалуш хувцамаш хиннад хьайбай боахам дегІабоалабеча. Шера юкъера лаьрхІача хьайбай боахаме цу шерашка яьккхача валови продукце боарам 155,7 млн. сом ба, е 28 процент дукхагІа. ДукхагІа хиннад доахан, жа, хьакхарч. Дулх доаккхилга лакхденнад 38 процент, шура — 42, тха — 51, фуаш — 23 процент. Дикка лакхденнад бахача нахага дулха продукташ йоххилга.

Даьр кІезига дац. Бакъда тахан вай критически мах бе беза карагІдаьннарий, принципиально дувца деза кхоачамбоацараш, белгалде деза парте ЦК июльски (1978 ш.) Пленума соцам, КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева доклада тІа хьоахаяь указанеши рекомендацеши шеко йоацаш кхоачашъяра де дезараш.

Вай де хІамаш да. Юртбоахама продукце производство дегІаахара темпаш, вай берригача балха дикал хІанз а КПСС XXV съездо дІадехарашка хьежжа яц. Ховш долчча тайпара, республика кхоачашъяьй хьайбай а яхай а продуктай деррига тайпаш кийчдара пятилетка шин шера планаш (комсаши гидуаргаши йоацаш). Цхьабакъда дукххача колхозашеи совхозашеи, массехк районо кхоачашъяьяц ялат, баьцадараш, дулх, шура, фуаш арахецара заданеш.

Юртбоахама продукце производства юкъера шера темпаш лакхлой а, вайна эшшача тайпара сиха лакхлац. Хьаэцаргъя вай, масала, ялатий производство. ВорхІлагІча, бархІалагІча, нийслагІча пятилеткашка вай алсамдоахар из чудахьилга, хІаьта иттлагІча пятилетка шин шера юкъера лоархІам бича шера производство 528 эзар тоннага кхоачаяьй, 1961 — 1965 шерий боарамга диллача 132 процент хул из. Хеталу, из хьокхам во а бац, пятилетка заданешка хьежжа а ба аьна. Амма доккхал де дезаш дац: Черсий-Балкхаройчу тІакхийттар 166 процент да, Къилбаседа ХІирий АССР — 152, Краснодарски крае — 153, хІаьта Владимирски, Костромски, Смоленски областашка — 269 — 334 процент. Цу тІа а тІакхийтта ялат из дІадув майда шеръяь йоацашехьа кхийттад.

Республика чудахьача ялатий боарам сел лоадам боацаш дегІаахара керттера бахьан да хьувкъам лоха хилар. ТІеххьарча 12 шера гектара тІара духхьал 5,7 центнер йолаш мара лакхбеннабац из, хІаьта гектара тІара йоалар еррига 21,4 центнер мара а яц. РСФСР дукхача областашка хьувкъам дикка лакхбенна боллашехьа.

Дикача хьувкъамга догдаха йиш йий, вай оахача лаьтта гектара луш йола органически удобрени 1,9 тонн мара ца хилча. РСФСР дукххача районашка а, Украине дукха хІама ца эшшаш еррига областашка а — 15 — 20 тонн юллача метте.

Геттара мела лел районированни, лакха хьувкъам лу сорташ, ялата культурай гибридаш юкъейоалаяра болх, дІадув фу массанахьа а хилац боаггІача боараме дика, хІаьта Грозненски, Надтеречни, Сунженски, кхыча районий цхьаццадолча боахамашка хьатІа а ца доалаш дисад.

Теркал ца деш дита йиш йолаш дац дуккхача районашка, колхозашка, совхозашка лаьттах пайда эцара гІулакх тесса леладеш хилар, эрозионни процессашца, тух тІадувларца, ушалаш увттарца, оасарца, юрта боахама культураштa хулача лазарашца боаггІача тайпара къовсам ца лоаттабеш хилар.

Анализо хьахьокх республика дуккхача районашка хиш дехкача лаьттаех эффективно пайда эцаш ца хилар. Цул совгІа, 5 эзар гектар гаргга лаьтта вІалла оборота юкъедоаладаь а дац. ДІадахача шера хий дехкача лаьтта ялат дийнача 73 колхозахи совхозахи 20 хьувкъам юкъера лаьрхІача гектара 20 центнер кхоачаш бар е хьалхалаттача боахамашкарчул шозза-кхозза лохагІа. Геттара лоха ба хий дехкача лаьтта дувча ялаха хьувкъам Гудермесски районерча «Дружба» совхозе — 14,7 центнер, «Назрановский» совхозе — 18,7 центнер, Сунженски районерча Кирова цІерагІча колхозе — 17 центнер, хІаьта Надтеречни районерча «Озерный» яхача совхозе 600 гектар йолча майда тІара чудена ялат гектара 14 центнер кхоачаш дар.

Вай керттера доакъазал я вай шерра-шера гурахьа дув ялаташ дІадера, дикагІйола ханаш туллийташ хилар. Гурахье а хоза дегІ дахьац тІехьа хьатІадаьннача ялато, заьлза долаш доал Іангара, цо чІоаггІа лохбу хьувкъам. Духхьал из бахьан долаш шерра-шера 20 эзар тоннага кхоачаш тІерадоал боахамаша чудахьа ка бола ялат. Дунха дов ялат чуэцаш а. Гурахьа дийна ялат чуэцилга 8 — 10 ди тІехьадалийтача хІара гектара 5 центнер тІерайоалаш лохлу хьувкъам. Цу тайпара хьалаш хул Назрановски, Шалински, Надтеречни, дукхача кхыча районий боахамашка.

Ишта хІама нийсдалара бахьан да юртбоахама техниках лерттІа пайда ца эцар. Из кІезига я ала йиш яц вай. 1965 шераца нийсдича республика тракторни парк цкъаи ахаззеи алсамъяьннай, дикалга диллача эрга а яьннай тоа а еннай цун состав, дукхагІа хиннай низ бола вай ханара машинаш. Цхьабакъда царна эксплуатаци во ю, цу техника балха овсарле геттара лоха я. ГІулакх миштад аьлча, дуккха колхозаши совхозаши шин сменах болх бергболаш кхоачам боллаш механизаторски кадраща Іалашъяьяц. Тракторий балха коэффициент сменагІа низткъа мара 1,2 кхачац. Ишта гІулакх нийсденнад къахьегама ресурсаш эшачул дуккха совгІа йолча республике.

Колхозаша, совхозаша, юртбоахама ведомстваша эсала кхоачашбу техниках пайда эцилга тоадарах, ремонтно-механически база хьаярах, юрта боахам механизаторий кадраща Іалашбарах бола КПСС ЦК, СССР-и РСФСР-и Министрий Совета соцам. 1975 — 1978 шераштa йола ремонтни мастерскеш, технически обслуживане пункташ, машиний ковш хьалдара задани кхоачашъяц. Къаьстта во лела из болх юрта боахама Министерства, «Консервплодоовощ» объединене колхозашкеи совхозашкеи. Шорта леладу ремонтно-технически базеи техобслуживане станци хьалъяра балхаш «Сельхозтехника» республикански объединене. Объединене бу болх боармга а, дикалга а диллача Іалащдеш бац юрта боахама эшараши хила дезараш.

Гуш долчча бесса, новкъостий, ялата проблема къоастаеча кхоачамбоацараш дукха да. Из бахьан долаш хьувкъам геттара эсала дегІабоагІа республике, лакхе аьннача тайпара 21,4 центнер мара ялац гектара тІара, хІаьта Назрановски, Ножай - Юртовски, Веденски, Малгобекски яраш санна йолча районашка гектара тІара 12—18 центнер йоалаш ба из. Кхыметтел Іаламаклиматически хьалаш дикагІдолча ядача а, хий дехкача лаьттай йоккхий майдаш йолча а Шалински, Сунженски, Урус-Мартановски, Ачхой - Мартановски районашка а балазар дІадахача шера 26 центнерал тІех. Из Іалаьмате лоха хьокхам ба. ХІаьта КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленумо декхар ма оттадаьдий цхьайттагІча пятилетке Къилбаседа Кавказа зоне хьувкъам 35—40 центнерга кхоачаш лакхболба аьнна. Гуш долчча тайпара, декхар бехктокхаме, чоалхане да, амма кхоачашдулургда. Белгалъяь про-

(Инстедоалар 2-чен 3-чен оагІош тІа).

Ялат чуэцара балхаш сихдаьд

Массехк ди да Назрановски района совхоз-техникума механизатораш ялат чуэца болабенна. Цар чуэца дезаш да 700 гектар гурахьа дІадийна кІа, 100 гектар мукх.

ХІанзле ши бІаь гектар гаргга уж культураш чуийцай укхаза. ХІара денна кхашка болх беш я 13 комбайн. Царех кхаьнне ялат касарех Іодулл, хІаьта шинне оард. Вонха комбайнаша хьакхар а ардар а цхьана долаш чуэц ялат.

Хьалхарча деношка хьахьокхачох кхаш леладераша хьийга къа зехьа дайнадац: хІара гектара тІера чудахь 45 центнер кІа.

Тха фотокорреспондента И. Плиева даьккхача сурта тІа шоана гу (аьрдехьара аьттехьа) совхоза керттера агроном **Ш. Султыгов**, парткома секретарь **Б. Умаров**, къона комбайнер **Б. Хидриев**.

Пятилетка кхоалагІча шера хьувкъам чуэцаш боахкараштa шоаштa могаш дола гІо-новкъостал де гІерт культурно-сердалон а торгови а болхлой.

Укх деношка къаьстта дукха болх ба райпо автолавка продавеца Р. Марзиева. Дукха я дІанхача веза моттигаш, хІаьта из массанахьа нах раьза хургболаш гІулакх де гІерт. **Сурта тІа:** Яндаре ялат чуэцаш боахкараш болча тайп-тайпара товараш дахьаш венав **М. Марзиев.**

Лохерча сурта тІа вайна гу кхай тІарча болхлошта кердадараш довзийташ воалла Яндарерча клуба заведующи М. Костоев. ХІара денна хІана хилащ аьнна механизатораш болча хул клуба заведующи а самодеятельни артисташ а. Цар укхаза деш керда журналаш, газеташ, концерташ увттаду.

Ди тІехьа сихлуш латт ялат чуэцилга. Из лоархІаме кампани лоаццача хана чакхъяккха гІерташ ба совхоз-техникума механизатораш. КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенешта кердача толамашца жоп дала дош деннад цар.

Кхашкарча гойтара агитацех

НОВОСЕЛОВА КОТАЛОНАХ ХЬОКХАМ ЭЦАШ...

Укх шера боккха хьувкъам хьалкхебаьб Наурски района «Россия» яхача колхоза къахьегамхоша. Аьрда даьннача ялата хІанз а лоархІам баьбац. Цхьабакъда, цхьан гектара тІара 30 центнералла дукхагІа кІаи мукхи чу-м эц комбайнераша. Итт эзар тонн гаргга ялат дІаоттадеи 1500 тоннал кІезигагІа доацаш паччахьалкхенга дохкеи тардолийтаргда цу хьувкъамо — планал 100 тонн дукхагІа.

Колхоза коа, кхашкарча станашка хьалтеха доахк «Вай декхараш: пятилетка кхаь шера план 7 октябре кхоачашъергья — СССР Конституце шу дузача денга!», «Тха девиз: селханарчул тахан дикагІа болх бе, кхоана — таханарчул дикагІа!», «Пятилетка — кхаь шера кхоачашъергья!»

Цу боахама парткома секретара С. Е. Аюбова дувц:

— Къахьегамхой хьинарах ког гІортилга йолаш я пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра кхашка балхаш дераш тІахьехаш йола хІанзара тха лозунгаш. ЧІоаггІа уйла тІаяхийта Іомадир цар КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо. Цул совгІа ялат чудерзадарах, 1978 шера юрта боахама продукташи доакъари кийчдарах, 1978—1979 шерашка хьайбаш толамца Іангардахарах болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамо къахьегама толамаш дахара керда низ беннаб цариа. Цу документех ког гІортилга еши ялати доакъари даккхара йолаш йолча тороний лоархІам беши долча оаха пятилетка план кхаь шера кхоачашъе лаьрхІар.

Къаьстта КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева «СССР юрта боахам дІахо дегІабоалабарах» доклад еш хинна КПСС ЦК (1978 ш.) Пленум чакхъяьнначул тІехьагІа дикагІа къахьег колхозхоша.

«Россия» колхозе шийгара къахьегама хьокхам телаш ва комбайнер, агитатор - хьехамча Новоселов Николай Сергеевич. Леонид Ильича дешаш кІоаргга дег чу дувшарца дІахо юрта боахам дегІабоалабара долча доккхача гІулакха ший низ, хьинар кходергдац аьнна дІакхайкадаьд цо.

Колхозе вовзаш а везаш а саг ва Н. С. Новоселов. Цунна хетадаь да боахама цІеча уголокера дукха «Молнеш», кхыметтел кхай станашкара бІарчча стендаш. Иштта да шоллагІча тракторно - полеводчески бригада культстана цІеча уголокерча стенда лакхе гІолла дІаяздаь дешаш: «Ца дойташ ялат цІена чуэцараш безаш хила, царгара хьокхам эца». Лохе хьалтеха доалл Н. С. Новоселова сурт. Цунна кІал гІолла яздаьд: «Мала варгва кот! 1977 шера 10548 центнер аьрдад, 661 гектара тІара хьекхад ялат». Цунна юхxе да хоза кийчдаь «Молни». ХІанз хьувкъам чуэцача, доакъар кийчдеча хьалхалаттарий, лаьтта оахаши культиваци еши болча механизаторий цІераш я цу тІа. Уж цІи хеза бола хьалхле леллаераш а стихашца хестабу «Молне» тІа. ДикагІбарех лоархІаш ба механизатораш Пыльцин Василий, Митчев Алексей, Осокин Николай, Шалашов Василий, Крымов Георгий, Ильин Георгий, Федосов Сергей.

«Молне» тІа-м дикагІбарий цІераш мара яхац. Цунна юхxе хьалтеха доалл «Колосок» яха пенгазет. Цу тІа я ялат хьокхача, доакъар кийчдеча, юрта боахама кхыча балхашка хьалхалаттарех дувца заметкаш, задани 180 процент кхоачашъяьча механизаторах Безнощенко Дмитрий Павловичах дола дувцар. Телеграмма тІа да: «Колхоза правлене, партийни профсоюзни комитеташа дег тІара къоабала вувц хьо денна йола задани тІехкхоачашъярца, Безнощенко Дмитрий Павлович!»

Вокх стенда тІа я хоза кийчъяь йола бригадашта юкъерча «яхьа экран». Агротехнически дикагІйолча хана ахканарча балхий еррига комплекс чакхйоаккхарггйолаш яхьа экранаш кхашка арахецар боккхача лоархІаме да.

Укх шера дика хиннад ялат, тІехкарашка кхоачаш я баьцаш. Вешта аьлча, боккха хьувкъам чубахьаргболаш я еррига культураш. Атта хьахиннадий из деррига? Дукха хьувкъам бале а лерттІа доал ца дича зе хулаш чакхдала тарлу шу. Ялат ца дайтара мел эшар ду «Россия» колхозе. Каст-каста арайоах: «Комбайнераш дийца лелаш!», «Оардача хана канацара цхьа фийг боабеш хилча 640 тонн ялат дов!», «Ерригача колхозе дов из изза!». Иштта плакаташ да ялата хІара фийга, гектара, чана, кхыдарий лоархІам белгалбоаккхаш. КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева аьннад: «ХІаьта хьалхашкахьа я, новкъостий, эггара бехктокхаме йола ха — ялат чуэцилга. Керттердар—лоаццача хана хьалкхедаь ялат ца дойташ чуэцилга».

Е. КАРПОВ.

ЖУРНАЛИСТИЙ ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ

Селхан КПСС обкома заседаней зале хилар республика газетий, радиои телевиденеи редакцей болхлошта яь пресс-конференци. Гулбенараштa хьалхашка КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума балхах а цо тІаннцача решенеех а дийцар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара **А. В. Власова.** Журналистий хаттарашта жоп делар цо.

Журналистий дукхача хаттарашта жоп луш иштта къамаьлаш дир КПСС обкома юртбоахама отдела заведующе **Д. Г. Завгаева**, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела **С. Н. Кожуховске**, республика Госплана председатела **Е. В. Брыксина**, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома шоллагІча секретара **М. Ш. Бамматгиреева.**

Цар дийцар парте ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра, республика юрта боахам дІахо айбара тІадерзадаь чакхдоаргдолча гІулакхех.

Пресс-конференце дакъа лоацаш вар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретарь **М. О. Бузуртанов**, парте обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи **А. И. Тацитов.**

НИКЪ: ЮРТА БОАХАМ БОАРАМАГIА ДЕГIАБОАЛАБАР

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА Х ПЛЕНУМ

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

грамма дувцилга йоацаш кхоачашъяра де мел дезар де деза вай.

Къаьстта теркам тIабахийта беза вай хьажкIашта. Ховш долча, тайпара йоккхий торонаш йолаш культура я из. Лоамашта юхерча районаша а, хIаьта иштта хий дехкача лаьтташка а эггара лакхагIа хьувкъам лу цу культура. Цхьабакъда цу резервах эсала пайда эц вай. 99 эзар гектар хий дехка оахалаьтта да колхозашкен совхозашкен, хIаьта хьажкIашта аллха 9 эзар гектар мара хоадаяц цу лаьттах. Из геттара кIезига я. Юрта боахама министерство, кхыйола юртбоахама ведомстваш хьежача бакъахьа я хий дехкача лаьтташка ялата лаьрхIа хьажкIаш юв майдаш дикка шеръяра дешага, цу культура хьувкъам 50—60 центнерал кIезигагIа боацаш лакхбелга Iалаш а деш.

ХьажкIаш кхееча агротехнике порядок е еза. Нийса къоастае еза уж дIаювргйола зонаш, районаш, ялата технологех ерригa хьажкIаш хьалкхеярга довла деза. Сиха хьайоалаш хиларца белгала йола, удобренеши хийи дехкарца дика хьахулаш йола, механизированни хьисапе чуэцара чIоагIа аьттув болаш йола хьажкIий гибридаш бIубеина производствана юкъекхахьа еза. РСФСР цхьайолча областаштеи краяштеи хьажкIий фу лоаттадерех цаI я республика. Цудухьа дикка дукхагIа кийчде деза фу, хьалъе еза из докъадара, калибровка яра, дIаоттадаь лоаттадара йола низалаш. Даим санна хьажкIий фу кийчде деза специализированни колхозашкен совхозашкен. Вай бизза пайда эца декхарийла да дугеи соргеи кхеяра, вайцига дика хьувкъаш йола хьалха хьайоалача хьажкIий, берца, гречнха соргаш шоллагIа дIадера санна йолча лоархIамеча резервах а.

Аьттув болча лаьттани климатически хьалех пайда а эцаш, ялата культурай хьувкъам лакхбара йолча мероприятей комплекс юкъе а кхувлаш, колхозаши совхозаши декхарийла я укх гаргарча шерашка чудахьа валови ялат дикка дукхагIа хилийта а 1980 шера из 550 эзар тоннага кхачийта а, цу даькъе хьажкIаш — 150 эзар тоннага.

Из лоархIамен бехктокхамен декхар да, из кхоачашделга дIадоладе деза тахан дениз. Республика боахамашка укх шера хьалкхедаьд дика хьийкъа ялат. Из чуэца деза хиннахьеи ца дойташ. Хьокхам тел Шелковской района къахьегамхоша. Уж хIанзлехьа чуийца баьннаб ка бола ялат, паччахьалкхенга ялат дохкара план толамца кхоачашъяьй, планал совгIа ялат дохкаш ба. Шелковской парторганизаце, района берригача къахьегамхой опыт массанена дIайовзийта еза. Иштта ялат чуэцар дика вIаштIехьдаьккхад Наурски, Грозненски, Гудермесски районашкарча колхозашкеи совхозашкеи. Укхаза кхетамца юкъекхувл ипатовций опыт, бизза пайда эц техникех, бокъонца къовсам лоаттабу ялат ца дойтара.

Цхьабакъда, халахете а, из иштта дац массанахьа а. ЧIоагIа мела лел кхашкара балхаш Сунженски, Шалински, Малгобекски районашкарча колхозашкеи совхозашкеи. Цхьа комбайнана дIалаьрхIача эггара кIезигагIа ялат чуэц укхаза, хIанзалца хьа цхьан сменагIа мара болх бац агрегаташа. Денгара денга дукхагIа оасар тIа а доалаш ялат чуца эцаш тIехьа доалаш латташ хиларца чоалханегIа хулаш латт гIулакхаш. Цу дерригнеша сиха оарцагIвала везаш хилар хьахьокх, нагахьа санна хоадамболлаш дола де дезараш ца дойя ялат ца довш дусаргдац. Из хилийта йиш йолаш дац.

Ялат чуэцача деш дола балхаш сихеи дикеи а деш, паччахьалкхенга ялат дохкара планаши декхараши кхоачашдар Iалашде деза. КПСС ЦК июльски Пленума решенешта жоп а луш, хьалха латтача колхозашкеи совхозашкеи цIаьхха хьажа а хьежа доккхий декхараш тIаэцара дIайолаяь йола инициатива хьаллаца еза. Республика укх шера низ кхоачаргба паччахьалкхенга 165 эзар тоннал чухьнахьа доацаш ялат дохка, хьалха тIанийцача декхарех дохка дезаш хиннар 150 эзар тонн йолча. Хетаргахьа, КПСС обкома пленуме дакъа лоацаш бараша из предложени хьалдоацаргья.

КПСС ЦК июльски Пленумо боккха теркам тIабахийтар иштта технически культураш дегIакхувлара дешашта, къаьстта свеклаштеи генараштеи. Укх тIеххьарча шерашка республика свеклаш кхеерий вIаштIехьдаьннад шекара свекла цхьадолча даькъе дикагIа хьувкъае а ерригa чуяхьараш дукхагIа хилийта а. Нагахьа санна нийслагIча пятилетке юкъера лаьрхIача шера паччахьалкхенга 159 эзар тонн шекара свекла йохкаш хиннаяле, иттлагIча пятилетке хIара шера йохнаш яр 180 эзар тонн я.

ДIадахача шера свекла дIаювча дуккхача боахамий коллективаша дикка тIехкхоачашйир шекара свекла кийчъяра планаш. «Шалинский» совхозерча 360 гектарах хIаране тIара чуийцар 384 центнер мерза овлаш, заготовкай план цу боахамо кхоачашйир 185 процент. Шалински районерча XX партсъезда цIерагIча колхозе дика хьийкъар свекла, цо паччахьалкхенга ехкар 14 эзар тонн свекла е 5 эзар тонн планал совгIа. «Самашкинский», «Гудермесский», «Кошкельдинский», кхыча совхозий коллективаша шергара шерга доаха толамаш а во дац.

Цхьабакъда, белгалдаккха дезаш да свекла кхеелга дегIаахар кхоачамболлаш ца хилар. Из кхеяра технологи телхаярах, цхьадолча свекла дIаювча боахамашка лаьтта леладара культура лоха хиларах районашка чубахьа хьувкъам геттара кIезига ба. Масала, дIадахача шера Урус-Мартановски районе цхьан гектара тIара чуийцар духхьал 169 центнер мара хилензар, Ачхой-Мартановски районе — 182 центнер, Назрановски районе — 186 центнер. Ерригa республика хьайийцача цхьан гектара тIа чуийцар ерригa а духхьала 195 центнер мара хилензар. ХIаьта Краснодарски крае чуийцар 343 центнери Ставропольски крае — 244 центнери хилар.

Цун бахьан да боахамий дуккхача кулгалхошта из лоархIаме технически культура хьалкхеяра тIалатта бехктокхам лоха хилар. Шекара свекла дIаера аьттув боацаш йола хIамаш дIайийна хиннача кхашка каст-каста дIаюв из, дукха моттигаш нийслу свекла механизированни звеньяшта, бригадашта тIа ца чIоагIъеш. Цхьадолча боахамашка эсала пайда эц хиш дехкача лаьттаех, органически минеральнии удобренеш кIезига тувс кхашка, листа йоацаш боаггIача боарамагIа мара хургйоацаш гIулакх дац, хила йиш йоацача бесса тIехьатетт уж нийлхъелген царна оасар делгеи.

Пленумо тIадожаду партийни комитеташта, боахамий кулгалхошта, специалисташта дIайийнача хIамшта де доаггIаш дола гIулакх дар, уж чуэцара кийчо яр, чакхъяхара де дезараш а деш, укх шера планаш кхоачашъяь ца Iеш, цхьадолча боахамашта тIадиса декхар тIера дIадоаккхилга. Вай декхарийла да 200 эзар совгIа тонн кийчъе, из хул хьалха тIанийцача декхарех лаьрхIачул 10 эзар тонн дукхагIа, хIаьта перспективе 300 эзар совгIа тонн мерза овлаш паччахьалкхенга дохкарга кхачийта.

ДукхагIа йоакхо е еза генараш дIадера. Укх тIеххьарча шера вай цIаккха кхоачашъяьяц цу культурана йола паччахьалкхен план. Пятилетка шин шера тIадиса декхар 11 эзар тонн я. Малгобекски, Назрановски, Сунженски, Надтеречни, Грозненски районаш декхарийла я духхьала 1978 шера план кхоачашъе ца Iеш, тIехьаосилга дIа а доаккхаш бIарчча пятилетка кхоачашъяр Iалашдара де дезараш де.

КПСС ЦК Пленуме нов. Л. И. Брежнева яьча доклада тIа чIоагIа теркам тIабахийтар баьцадаараш, коартолаш, кхыйола культураш дукхагIа а йоахаш кийчъяра. Республика юрта боахама тIа-тIа дукхагIа а кIоаргагIа а специализаци еш я баьцадаараш, сом, комсаш, кхеяра. ВIашагIъехкай «Консервплодоовощ», «Чеченингушвино», «Плодопром» яха специализированни объединенеш, хадданза кхоачашъю цар баьцадаараш, сом, коартолаш кийчъяра планаш, торгови сете гIолла дукхагIа йохк уж. Цхьабакъда, баьцадаараш, сом, комсаш, дегIаахара даькъе вай кхаьчача боарамо кхоачашдац наьха хьашташ. ХIанз а тIехьа лоха ба баьцадаарий хьувкъам. ХIанза а тIехьа къоастаянза а кердача баьцадаараша, сомаца, къаьстта Iана замалахьа нах Iалашбара йола проблемаш, хIана аьлча кхоачамболлаш яц теплицаш, холодильникаш, уж культураш лоаттаергйола моттигаш.

КПСС ЦК июльски Пленумо дIадехараш чоте а лувцаш баьцадаараш, сом, комсаш хьалкхеяр дIахо дегIакхувлара йолча программага хьажа а хьежа, Iилман ларда тIа чIоагIъяьча нормашка хьежжа баьцадаараща, сомаца, коартолаща нах бизза Iалашбелга кхоачашде деза. Цу лостамагIа дукха хIама де декхарийла я «Консервплодоовощ» объединени. Укхаза кхы тIа а иттлагIчеи цхьайттлагIчеи пятилеткашка хьалъе еза 66 гектар Iана йола теплицаш, цу даькъе 16 гектар шеръе еза теплицаш тIайола моттиг «Тепличный» совхозе, термальни хих пайда а эцаш Червленски станице хьалъе еза 50 гектар йола теплични комбинат. Iана йола теплицаш хьалъеча шоашкара доагIа дакъа лаца декхарийла я Грознера промышленни предприятеш, къаьстта «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» объединенеш. Цул совгIа баьцадаараш кхеду деррига боахамаш декхарийла да хьалха хьадоала баьцадаараш кхедара йола пленочни теплицаш 30 гектар шеръе.

Иштта тIера дIакъайла долча лаьтто республике 128 гектар дIалоацаргья, цо торо хулийтаргья хIара шера 10 эзар тонн теплични баьцадаараш хьалкхеде. Наха дикагIа коартолаш Iалашъяра де дезар да валови чуяхьа коартолаш 40 эзар тоннага кхачийтар. Из вай низ кхоачаргболаш а да, коартолаш эшарий хьашташ кхоачаш а дерга.

Доккхий декхараш хьалхашка латт сомий бешамаши комсаш лелаяри дегIакхувлара даькъе. Юрта боахама министерствос, «Плодопром» тресто де дезар да эггара маьхера лоархIа соми комараши, цу даькъе тIаегIа гIамагI, боалаш, гуржий боалаш, хьачаш, малина; смородина, клубника, иштта Iана сортагIа бола Iажаши кхораши дукхагIа дIа а богIаш валови чуяхьаш яраш дукхагIа хулийталга.

ДIахо а дегIадоаладе деза комсаш кхеелга. 1980 шерага 35 эзар гектарага кхоачаш республике комсаш дIайогIилга дукхагIа хилийтара йола мероприятеш кийчъяьй парте областной комитетои республика Министрий Советои. 1980 шера ерригача чуэца комсаш 150 эзар тоннага кхачийта лаьрхIад. Укх гаргарча хана дола декхар да из. ХIаьта из кхоачашделга дIадоладе деза тахан дениз. Колхозашкен совхозашкен кхоачаш латт дика хьийкъа баьцадаараш, комсаш, сом, плантацешта гIулакх дара де дезараш а даьд. ЦIенхаштта тIахьожам лоаттабе беза хьувкъам чуэцача, къаьстта теркам тIабахийта беза цун дикалаи из ца бойтараи. ХIара боахама, районо де дезар да пятилетка кхаь шера планаш кхоачашъяра болча боарамга кхоачийтаргдола гIулакх делга, хIаьта ерригa республика хьайийцача баьцадаараш — 145 эзар тоннал чухьнахьа доацаш, сом — 65 эзар тонн, комсаш — 115 эзар тонн чуэцилга, из хул хьалха тIанийцача декхарел дукха дукхагIа.

ДIахо докладчика йоах КПСС ЦК июльски Пленуме оттадаь декхар да кхы а сихагIа хьайбан боахам дегIаихувлар. Хьалхарча аргIагIа дола декхар да дулх дукхагIа даккхар. ЛаьрхIад колхозашкен совхозашкен 1980 шерага дулха дIалуш дола доахан 20 эзар тоннага кхачийта. Цхьабакъда, хIанз санна бежан дулх доаккхилга вIаштIехьдаккхаро из декхар кхоачашдара яь решенеш кхоачашъяц. Доахан кхы тIа а кхеделга а чуоттадаь кхоабилга а масса йолча колхозашкен совхозашкен деш а да, кIезига пайда боалаш а да. ДIадахача шера цар паччахьалкхенна дIаделар юкъера лаьрхIача дийна доллашехьа эзача 261 килограмм хIаранех хула 44 эзар бежан, хIаьта царех пхелагIа дакъа дола доахан дарстарга диллача юкъерчул лохагIеи чIоагIа гIийлеи долаш дIаденнад. Духхьала доахан кхы тIа а кхеделга, чуоттадаь кхоабилга вIаштIехь даккхар тоадара чотагIа дулха дIалуча бежана дозал 350—400 килограммага а кхоачийташ, вай низ кхоачаргбар кхы тIа а 5 эзар гаргга тонн бежана дулха даккха.

Цу гIулакха тIехьа сихха порядок е еза, вIашагIдолла деза дулха доахан кхедара йола шийн лоIамагIа дола специализированни дакъа, бежан дулх доаккхилга промышленни ларда тIа даккха деза. Вай йолаш я опыт. Грозненски боахамашта юкъара объединенеца цхьана республике хьалха хиннача «Скотопром» треста ларда тIа вIашагIъехкай доахан чуоттадаь кхабаран кхы тIа кхедараи йола республиканск ялх районни объединени.

Цхьабакъда цар болх геттара мела лел. Ла йиш йоацаш да Шалински, Гудермесски, Надтеречни, Малгобекски, Ножай-Юртовски, Веденски, Советски, кхыча районашка паччахьалкхенна дIалу бежанаш юкъера дозал 230—250 килограмм мара йоацаш хилар. ХIара колхозеи совхозеи хьайбаш кхеделгеи кхоабилгеи дикагIа генеи кхоабилгеи дикагIа вIаштIехьа а даьккха, ден-буйсан тIаккхета дулх 850 — 1000 граммага кхаччалца лакхде, хIаьта дулха дIалуча бежаний дозал 350—400 килограммал кIезигагIа хургдоацаш хилийта деза. Сихъяь шеръе еза сиха дегIайоагIа отрасль — хьакхарч лелаелга. Цунца цхьана юрта боахама министерства колхозашеи совхозашеи хьакхий дулх даккхара задани 1 июль тIаккхоачаш 17 процент мара кхоачашъяьяц, кхоачаш ца еш йисар нана хьакхарчашта осеменени яра ах шера задани.

Хьакхарч лелаяра гIулакхаш тоаде йиш хулийта торонаш я хIанз колхозашкеи совхозашкен. Хьайбаш лагерашка леладе йиш хулийта помещенеш, шийца дукха витаминаш йолаш, шортта моша доакъар хиларо дика хьалаш хьакхолл июле-августе хьакхарчашта шерра осеменени чакхъяккхара, шу чакхдалалехьа кхы тIа а хьайбай къона тIехье хьалихеяра.

Керттерчеи къаьст-къаьстаи йолча яхкача хьакхарчий тIехье хьалхеяра планаш 1,5—2 лакхйича бакъахьа хургда. ТIехь тIадоагIача шерашка хьакхий дулх доаккхилга лакхден цун объемаш дикка шеръеи йиш хулийтаргья цу гIулакхо. ХIанзчул шозза дукхагIа а долаш, хьакхий дулх доаккхилга 1980 шера 15 эзар тоннага дIакхоачаде лерхI. Цу отрасла хадданза специализаци концентрацин яраи, хIаьта шеррарча боахамий юкъарча кооперацеи ларда тIа кхоачашде лерхI из гIулакх.

Дулх доаккхилга алсамдаккха йиш хулийта дукха торонаш я жа леладеча. Паччахьалкхенга хIара шера 160—180 эзар жа дIадала йиш йолаш да республика боахамаш. Цхьабакъда дIалу уж лоха кондицеш йолаш да. 1977 шера паччахьалкхенна дIаденна жа хIаране юкъера лаьрхIача 32 килограмм дозал долаш дар, царех аханел дукхагIа дараш боарамал лохагIа тоаденнеи гIийлеи дар. Из гIулакх нийсденнад хьалхарча аргIагIа «Чечингскотопром» объединене боахамашка а доаккхаш жа кхоабилга во вIаштIехьдаьккха хиларах. Юрта боахама министерства, колхозийи совхозийи кулгалхоша балха цу лоархIамеча даькъа геттара во доал а ду, дIалуча хIара устагIа юкъера дозал 40 килограмм хилийта духхьала укх пятилетке хьалхашка латта декхар кхоачашделга вIаштIехь а далийтац. ХIаьта духхьала цу гIулакхо йиш хулийтаргъяр кхы тIа а 800 тонн устагIан дулх даккха.

УстагIан дулх дукхагIа даккха йиш хулийта кхы а цхьа резерв я лоаман даьгIенашка жа доажаделга. Лакха эффективность йолаш цу даьгIенех пайда эцаро йиш хулийтаргъяр жа шозза дукхагIа дебаде, Iула юкъерча жий дозал 65—70 процентага дIакхоачаде, цунца цхьана, устагIан дулх доаккхилга цу зоне кIезигагIа дале шозза дукхагIа хила доагIа. ХIаьта республике гIолла из 1980 шера 7,5 эзар тоннага дIакхоачаде а деза.

Хьайбай продукцеца баха нах Iалашбара хьалхашка латта декхар кхоачашдеча йоккха моттига дIалоац коа тIара оалхазараш леладаро. Вайцига дегIа ца йоагIаш дукха ха яьккхар цу отрасло. Боахамий ерригача категорешка 1700 тонн коа тIарча оалхазарий дулхи 114 миллион фуи мара даккхац хIанз вай республике. Мах беча организацеша хIара шера 20 миллион совгIа фуъ хьадахь кхыча областашкара. Нийса дий-хьогI из? Хетарагахьа дац.

Парте областной комитето цох вывод яьй. Из отрасль ма-дарра аьлча, хIанз промышленни ларда тIа а яьккха керттерча даькъе «Птицепром» треста боахамашка вIашагIтехай, ший системе фуаш Iалашдара лостам бола коа тIара оалхазараш леладу йоккха ши фабрика а йолаш — «Староюртовскаяи» «Кавказ» яхеи. Реконструкци еш латт коа тIара оалхазараш леладеча йоккхача ферма ларда тIа хьаьча коа тIара оалхазараш леладеча фабрикашта: «Майская», «Западная», «Ермоловская», «Урус-Мартановская». ХIараяр 18 эзар цотам лелаяра лаьрхIа духхьала укх шера коа тIара оалхазараш леладеча фабрикашка планал совгIа хьае лерхI 32 механизированни птичник. Миллион боабашк лелаяра комплекс юкъейоалаергья эксплуатаце, дукхагIа леладергда коа тIара оалхазараш хIанз йолаш йолча фабрикашка.

Пленума цIерагIа баркал ала безам ба чIоагIа терко еш тха решенеш хьаллаьцача, хIаьта халонаш нийслушехьа, хьалхашка оттаяь программа толамца кхоачашъяьча «Чечингсельстрой», «Чечингколхозстрой», юрта боахама министерства а «Птицепрома» а гIишлошъерашта. 1978 шера 1 июнь тIаккхоачаш цхьайтта птичник эксплуатаци яра практически кийча я. ЛоархIаме гIишлош хьалъечара теркам лохбалийтаргбоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха деза. Коа тIара оалхазараш леладеча хIанз чакхдоахача гIулакхаша торо хулийтаргья духхьала 1979 шера общественни сектора фуаш Iалашделга шозза лакх а даь фуаш кийчделга 150 миллионагеи коа тIарча оалхазарий дулх доаккхилга 3—4 эзар тоннагеи дIакхоачаде. ТIадоагIача шера хьалъе йолаергья цу тайпара йоккха бройлерни фабрика, эксплуатаце из юкъейоалаяьчул тIехьагIа республике доаккха коа тIара оалхазарий дулх 15 эзар тоннага кхоачаш хургда. Цу тайпара, хьакхарч, коа тIара оалхазараш леладелга сихдаь дегIадоаладаро доахани жайи кхоабача кхоачамбоацараш дIа а даьха болх тоабаро йиш хулийтаргья боахамий ерригача категорешка дулх доаккхилга алсамдаккха, дулхи дулха продукташи эшарца бувзам бола бахача наьха хьашташ кхоачашделга тоаде, республика доазон дехьара хьатIадахьача дулха боарам лохбе.

Хьайбаш леладеча «готтига» йолча моттигех цаI шура яккхар да. Шура яккхара пятилетка заданеш республико толамца кхоачашъеш яле а, цу отрасле дукха проблемаш я тахканза а кхоачашъянза а. Керттерча даькъе духхьала вай ресурсай чотагIа кхоачашде дезаш да вай гаргарча хана бIарчча молочни продукци эшарца бувзам бола наьха хьашташ, из гIулакх чакхдаккхара йоаккха шура 1980 шера колхозашкеи совхозашкеи 125 эзар тоннага дIакхоачае еза. Укхаза, доахан дукхагIа хилийтарца цхьана, керттерча резерваех цаI я вай цар продуктивность лакхъяр. Шоаш хьажалаш, соахка колхозашеи совхозашеи хIара кхоабача Iаттагара 2086 литр мара шура а ца йоаккхаш Российски Федераце 64 моттиг яьккхар. ХIаьта ЦК Пленуме декхар ма-оттадаьдий мехка гIолла цхьайттлагIча пятилетке йоаккха шура 3000 литрага дIакхоачае.

Шурийна хьайбаш леладеча «готтигача» моттигех цаI — доахан Iаьхар дусилга, Iаьсий кхедеча мехка тIеххьарча моттигех цаI дIалоац республико. ДIадахача шин шера 100 Iатта тIехьара 70 Iасилг мара хьакъоастадаьдац. Из ла йиш йоалаш дац. Нагахьа санна доахан Iаьхара дусилга 10 процент кIезигдича, духхьала из бахьан долаш, хIанз долаш дола доахани цар продуктивности шоай боараме йитача, кхы тIа а доакъарийи болхлой низи дIа ца бохийташ кхы тIа а 15 эзар тоннал кIезигагIа йоацаш шура яккха йиш хургъяр колхозийи совхозийи. Цунца цхьана из яккхарга дIадодар 12—15 процент лохлургдар.

Бахьан — хьайбашта искусственни осеменени еча службас ший болх во оттабаь хилар. Колхозашкеи совхозашкеи хIанз болх беш 137 пункт я, царех 6 мара яц цIенхаштта технологе бокъонаша дIадехачоа жоп луш. 15 шурий-товарни ферме цхьаккха тайпа пункт яц. Царех дукхагIаяраш специалисташца Iалашйинза я. Во болх беш я республика племобъединени. Кхыдола бахьанаш а да. Уж бувзам болаш да фермашка санитарни хьал во хиларца, хьайбаш леладара зоогигиенически бокъонаш гIожа телхаеш моттигаш нийсъялийтарца, инфекционни лазараш доаржадалийтарца.

Итог дега тоам беш яц: республико кхоачашъяьяц дулх дохкара иттлагIча пятилетка шин шерен ах шерен план (кхы тIа а енна задани лоархIача). Паччахьалкхенна дIадаланза дисад 2,9 эзар тонн дулх. Хьано бу вайна тийша болх? Эггара хьалха Грозненскии Сунженскии районаша, цар боахамаш 766 тонн дIаяла езаш декхарийла дисад, Малгобекски-698, Советски — 440. Кхоачашъяьяц план Веденски, Гудермесски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Шалински районаша. НийслагIча пятилетке шера юкъера лаьрхIача йохкаш хинначул кIезигагIа шура йохк дIадахача 2,5 шера Грозненски Гудермесски районаша.

ЧIоагIа сагото яйташ да доахан геттара кIезигдалар. Республике соахка хинначул 4775 бежан кIезигагIа да. Ачхой-Мартановски, Грозненски, Малгобекски, Назрановски, Ножай-Юртовски, Сунженски, Шалински районий кулгалхой декхарийла ба доахан дукхагIа хилийта, хьаккхарчи жайи тIатеIIа дебаде йиш хулийтаргйола хиланза яргйоаца мероприятеш чакхъяха, бахача нахагара дукхагIа хьайбаш ийде. ДукхагIа кхеде деза коа тIара оалхазараш, шоллагIча ах шера паччахьалкхенга кхы тIа а 1,5 эзар тонн коа тIарча оалхазарий дулх дохкара а «Чечингскотопром» объединене боахамашка тIаккхетийта дозал кхо эзар тоннал кIезигагIа йоацаш хилийтара а.

ДIахо докладчика цIенхаштта йийцар тешашме доакъара база хьаяра проблемаш. Цо белгалдаьккхар, эшшача тайпара доакъара база дегIа ца ахаро хьайбай продукци йоаккхилга тIехьатетташ хиларо.

Колхозашкеи совхозашкеи мела лел доакъара культурай структура эргаяьккха тоаелга. Дукха дIаюв мах лоха болеи хьувкъам кIезига луш йолеи культураш. ВогIа дола лаьтта хьакъестаду соя, доакъара свеклаш, ябакхи харбази дIаера. ХIаьта къаьстта эсала латт люцерна кхеелга. Надтеречни, Наурски, Гудермесски, кхыча районашка дIайийна из мах бола культура нийлха я, ший ханнахьа тIаювц, кердаяккхац. Из бахьан долаш дукхача боахамашка цун хьувкъам хIара гектара тIара 3—4 тонн мара хилац.

ДикагIа лелац силоса хьажкIаш кхеяра гIулакхаш а. Массе хана санна, из дIаюв вогIа долча лаьтташка, боарамал листагIа, дIайийначул тIехьагIа ший ханнахьа доагIа Iунал а дац. Из бахьан долаш кIезига чуэц вай хьажкIаш юкъе йоаца моша доакъар.

Доакъараш Iалашдеча «готтига» моттиг йолаш юс цар дикал.

Доакъара дикал во хилара бахьанех цаI да из Iалашдара технологи кхоачаш ца яр. Республике тоъаш дац сенажи силоси чуйоллара облицовка яь кIоагаш. Колхозийи совхозийи, юртбоахама ведомствай кулгалхоша хьинаре теркам тIабахийтац хьаеатта йола уж сооруженеш хьаяра. Шефство лелаеча организацеша а гучадалийтац шоашкара хиланза даргдоаца хьинар. «Сельхозтехника» объединене инициативах республике ши шу хьалха хьаяьй итташ аьшках яь сенаж йоллара башнеш. Конструкцех доахка кхоачамбоацараш дIа а даьха балха юкъейоалае еза уж.

КIезига хIама ду вайцига доакъарех дикагIча тайпара пайда эцара. Уж во кийчду, царех белкови добавкаши микроэлементаш еттац. Кхоачам хиллал кийчъяц дика гранулаш, брикеташ, кхыйола хIамаш. Йолаш йолча цехех, экструдерни установкех бизза пайда эцац, хIаьта Шалински, Наьсарен, МагIалбика районий цхьадолча боахамашка цехаш вIалла я а яц. ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да ялатах пайда эцача а.

Хьайбай боахам доакъарца Iалашбара 1980 шу хьатIаккхоачаш йол — 215, сенаж — 130, силос — 740, доакъара свеклаш — 155, баьца хьоар — 50 эзар тоннага кхаччалца Iалашде деза. Фуража лаьрхIа шоай доалахьарча ялатах 260 эзар тонн хьакъоастае деза. 30 механизированни доакъар кийчду цех хьалъе, карбамидах, кхыча белкови добавкех шерра пайда эца боагIа. Доакъарашта экструдировани елга, кхыдола гIулакхаш чакхдоахилга белгалдаьд.

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума дIадехарашка хьежжа республика юрта боахама экономикага хьежача вайна цIаьхха а гучадоал дуккхача колхозашеи совхозашеи шоай торонашка хьежжа болх ца белга, зе дун рентабельность лоха йолеи боахамаш кIезиг ца лулга, юртбоахама продукцега дIадодар лакхлулга, фондоотдача кIезига йолга. Хайра тоалац хьаеча продукце дикал.

ДIадахача шера республикерча 101 совхозах 63-не 26,8 миллион сом зе деш, 44 колхозах 12-не 2,8 миллион сом зе деш чакхдаьккхар. Цул совгIа, укх шера 1 январь хьатIаотташ Госбанка ссудаех колхозашкеи совхозашкеи доал 96,5 миллион сом, цу даькъе лоацача ханарча ссудаех 59,2 миллион сом а доаллаш. 1977 шера доаллаш хинна декхар хьалхарча ссудах 9 а шоллагIча ссудах 5 а миллион сом алсам даьлар.

Госбанка ссудаех доалла декхар тIера дIадаккхарцеи из дIатакхара ха йIаьхъярцеи колхозашта финансови гIо дара дешаш колхозий цхьабола кулгалхой гIалат ца бовлаш кхетадар лов тхона. Укхаза эггара хьалха дувцар сенах да аьлча, из да объективни бахьанех халача финансови хьала тIа эттача колхозаш тIера Госбанка ссуда тIера дIадаккхарах а пролонгаци ярах а. Из ишта ца хилча цхьаболча кулгалхой иждивенчески уйлаш хургья.

КПСС ЦК июльски Пленума решенеш тIа къаьстта теркам тIабахийтаб балха дикал лакхъяра. Цу даькъе де Iалазмате дукха хIама да вайцига. Хьаэцаргья вай, масала, продукце дикал санна йола цу проблема лоархIаме оагIув. Даьча лоархIамаша хьахьокх нагахьа санна 1977 шера кийчъяьча шурий хьоанал 0,1 процент лакхагIа хиннаяларе кхы тIа 2,5 эзар тонн из продукци яккха йиш хиннилга. Свеклаех доалла шекар 1 процент дукхагIа хиннадаларе 1,7 эзар тонн дукхагIа даккха йиш яр шекар. Ялат дикалга хьежача а деррига лертIа дац. ДIадахача шера тохкам баьча 87 эзар тонн гурахьа дIадийнача кIих 4,6 эзар тонн мара дац клейковина хилара стандарто дIадеххача тайпара. Сортах надбавка еш дIаденнар 24 процент кIа мара дац. Нагахьа санна 50 процент дар дIаденнадаларе кхы тIа а 400 эзар сом пайда хургбар вайна. КIезига зенаш хиннадац кхыча культурашка, хьайбай боахамга диллача. Хьайбаши жаи гIийла долаш дIачутеларах дIадахача шин шера боахамашка хьа ца кхоачаш диссад кхо миллион сом, хIаьта шин шераи ах шераи бежанеи устагIани дулх доаккхача хинна зе итт миллион сомал дукхагIа да. Цу дерригача кхоачамех пайда эца боагIа.

КПСС ЦК Пленуме белгалдоахар «Боахамашта юкъерча кооперацеи агропромышленни интеграцеи ларда тIа юртбоахама производствана специализацеи концентрацеи елга дIахо дегIадоаладарах» бола парте ЦК соцам парте шерра къоабалбаьлга а геттара лоархIаме политически, программни документ санна тIанийцалга а. Халахете а, из кхоачашбелга вай республике ледара лел. Госплано, республиканскии юртбоахама органаша, КПСС горкомашеи райкомашеи, горрайисполкомаша из соцам кхоачашбара тIаерзаяь мероприятеш белгалъяьр, бакъда тIагIертта кхоачашъяц уж.

Хьакхий, бежана дулх даккхара, кагий доахан кхедара, доакъар даккхараи доакъар кийчдараи, фу кхедара концентраци яра дагаръяь варгвоацаш торонаш я вай.

Юртбоахама производства керттерча участкех цаI я юрташка гIишлош хьалъяр. КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа республике дукха болх баьб гIишлон организацей низалаши индустриальни базеи дегIайоалаяра. Керттерча организацей балха боарамаш алсамдаьннад: «Чечингсельстрой» треста — шозза, «Чеченингушводстрой» гIишлон управленеи «Чечингколхозстрой» объединенеи — кхозза. ВIашагIъехкай керда организацеш — «Чечено-Ингушводремстрой» трест, хIаьта иштта юрта боахама министерстве, «Плодопроми», «Птицепроми» тресташка, «Консервплодоовощ», «Чечингущвино», «Сельхозтехника» объединенешка къаьсткъаьста гIишлон подразделенеш.

ГIишлошъерий база чIоагIъеннай. Укх тIеххьарча ворхI шера из дегIайоалаярга дIаяхийтай 50 миллион сом паччахьалкхен средстваш. Юрташка гIишлош еш йолча подрядни организацешка тахан да аьшкабетонни конструкцеш, столярни изделеш, кхыйола эша материалаш арахецара эша производственни низалаш. Цу низалаша юрташкарча подрядчикашта торо лу 60 миллион сома маьха гIишлонмонтажни балхаш де.

Белггалара теркам тIабахийтаб капвложенеи эффективность лакхъяреи дIадахийтача рузкъах сихагIа пайда юхахьабаккхареи дешашта. НийслагIча пятилетка шерашкеи укх пятилетка шин шерен ах шерен эксплуатаце дIаеннай 512 миллион сома маьха кийча объекташ. Цу юкъа республика юрта боахамга кхаьчад 20 эзар гектар хий дехка керда лаьтташ, 85 эзар гектара тIа реконструкци яьй, 100 эзар гектара тIа хий дIатIадихьад. ГIишлошъерий новкъосталца къестаю юртий социальни проблемаш а. Укх тIеххьарча шерашка юрташка поселкаш комплексно хьалъярга довлаш латт. ХIара шера хьаелл деша даха ха йоацача берий учреждениш, итташ юкъаробразовательни школаш.

Цунца цхьана, юрташка гIишлош хьалъяр республике хIанз а тIехьадусаш да. Юрта боахаме паччахьалкхен капитальни вложенеш яреи керттера фондаш болх бе йолаялийтареи план кхоачашъеш яц.

Юрташка капитальни гIишлошъяра планаш кхоачашъяра дуккхача даькъе бехке ба заказчикаш шоаш. Цар, массаза яхар санна, ханнахьа хьалац проектни документаци, тIехьадоах финансировани елга, объектай оборудованена комплектаци елга. Цхьабакъда бехк тIерабаккха йиш йолаш бац проектировщикаш а. «Грозгипросельхозстрой», «Чечинггражданпроект» институташа, «Сельхозтехпроект» контора, кхычар во теркалду юртий шоай тайпара хьалаш, механически юкъекхухь типовой проекташ, промышленни элементаш, конструкцеши инженерни коммуникацеши чоалхане йоах, цар кхы тIа а алсамдоаккх гIирсашка дIадодар.

Таханарча дено дIадеххача тайпара вIаштIехьбаькхабац юрташкарча гIишлошъерий болх. Объекташ, къаьстта нах чуIа цIеной, деша даха ха йоацача берий учреждениеш, школаш хьалъяра индустриализаци яр резерваех цаI я. Бакъда шоай производственни база лертIа ца хиларах цу лоархIамеча резерваех бизза пайда эцалац. «Чечингсельстрой» тресто ледара къестаду юрташка цIеной хьалду комбинат яь йистеяккхара дош, хIаьта «Чечингколхозстрой» объединене цу тайпара дош хIанз а оттадаьдац. ДукхагIйолча гIишлошъеча организацешка наьха лерттIа йоакхо яц. Во кийчъяьча транспортаца балха кхувл нах, болх беча моттиге вIоахвала, кулг-юхь дала, салаIа моттиг яц, объекташка даа хIама хьатIаккхухьилга вIаштIехьдаьккхадац.

Наькъаш тоадараи хьадараи тIахьожам эсала лоаттабу, къаьстта Веденски, Советски, Ачхой-Мартановски районашка. Автомобильни наькъаш дареи эксплуатаци яреи Нохч-ГIалгIай управлене кулгалхой декхарийла ба наькъа реконструкци е, тоабе, е кердабар билла аьнна тIадиллача хIара боахамо де мел эшар делга Iалашде.

Цхьатарра дуккханахьа хьалъеш латта объекташ кIезигъе йоагIа, саготагIа йолча объекташта ресурсаш тIа а ерзаеш, цIенхаштта теркам тIабахийта боагIа керда объекташ хьалъелгеи къаьначарна реконструкци елгеи цхьан кога тIа даккхара. Хьалъеш йола объекташ ханнахьа проектно-сметни документацеца, финансированеца, оборудованеца, хIаьта Iан замалахьа транспортаца, техникаца, болхлошца Iалашъяра лира тIахьожам оттабе беза.

Новкъостий! Мехка юрта боахам дIахо дегIабоалабара даькъерча КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеша дIадех цунна партийни кулгалдар лакхагIча лагIа тIа доаккхаш айдар.

«Юрта боахама партийни кулгалдара овлан тIара проблема хила а хиннай, хIанз йолаш а я кадраща бу болх», белгалдаьккхар КПСС ЦК июльски Пленуме ший доклада тIа нов. Л. И. Брежнева.

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа цу даькъе белггала болх баьб. Нагахьа санна 1965 шера совхозий директорех, колхозий председателех, юрта боахама районни управленей начальникех 58,6 процент бараш лакхерен йистедаланза лакхерен дешар дийша хиннабале, тахан из процент 95,3-нега кхоачаш лакхъеннай. Лакхерен юкъереи дешар дийша юрта боахама специалисташ цу юкъа 69 процентагара 93 процентага кхоачаш дукхагIа хиннаб. Тоабеннаб юкъерча звенои кадращеи механизаторащеи бу болх.

Из ишта дале а юрта боахама кадраща беш бола болх КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленумо дIадеххача тайпара бац. ЦIенхашттача кхоачамбоацарех цаI да кадраш каст-каста хувцалулга, къаьстта кулгалдеш яраш. Из хул кадраш хоржача хана бе-башха доацаш из гIулакх леладар, кадраш во йовзар, Iомаяр бахьанце. Цу тайпара хIама нийсделар, масала, «Серноводский» совхоза директоралла н. Тепсаев хьожавеча хана. «Самашкинский» совхоза керттера зоотехник волча хана болх бохабарах шозза выговор яьй цунна парте Ачхой-Мартановски райкомо. ХIаьта цул тIехьагIа директоралла оттаваьв из. Ховш ма-хиллара, кердача моттиге а болх бохабир цо. Иштта сухалбаь Майски птицефабрика директоралла вахийтар н. Тахаев. «Ермоловский» совхоза директоралла — н. Бакалдин, «Солнечный» совхоза директоралла — н. Махмутов. Уж цхьа шу а далалехьа болх бе ца харах дIабаха бийзар.

Кадрашкара доагIар чIоагIа хьадехарца цхьана кулгалхоех тешам бенна, цар чIоагIа йоакхо еш, къаьстта а къоначар, хила деза вай. ДукхагIа терко е йоагIа юкъерча звенои кадрай, механизаторий, цар квалификаци лакхъяра, хьалхалатта опыт Iомаяраи дIайоаржаяраи.

ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш, новкъоста Л. И. Брежнева доклад дIахо йодача хана ерригача партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей теркама юкъмоттиге хила еза. Укх гаргарча хана парте райкомий пленумаш е партийни активаш чакхъяха, юкхьанцарча партийни организацешкеи къахьегама коллективашкеи собранеш е еза. ЦК июльски Пленума материалаш ювцача хана юртбоахама производства пайда ца эцача резервашта къаьстта теркам тIабахийта боагIа.

Партийни организацей декхар сенах латт аьлча, из латт влияни яра ерригача средствах пайда а эцаш КПСС ЦК июльски Пленума документашта шерра пропаганда ярах, уж дIадовзийтарах, цар чулоацами маIани хIара сага дIабовзийтарах. Цу боккхача балха юкъе юкъарчал доацаш дакъа лаца деза кулгалдеча партийни, советски, боахама кадраша. Цу балха юкъеоза беза специалисташи, Iилмахойи, производства новатораши, дикагIдола пропагандистски низаш.

Бехктокхаме декхараш хьалхашка латт республиканскии моттигашкарчеи газетий, радиои телевиденеи редакцешта. Таханарча ден гIулакхаща айхха бувзам а болаш Пленума материалаштеи решенештеи тIагIертта пропаганда яро кхы а айергья толаме хьувкъам чуийца баккхараи кхыдола юртбоахама балхаш дараи тIехьа, шера а бIарччача пятилетка а планаши тIанийца декхараши кхоачашдара тIехьа яьржа социалистически яхь. Цу яхье хьалхарча мугIаре латта, хьинаре къахьегарца шоашкара масал гойта декхарийла ба коммунисташ.

Мукъа ба сона шун цIерагIа, областной партийни организаце, республика къахьегамхой цIерагIа КПСС Центральни Комитета, новкъоста Л. И. Брежнева шийна белгалдаьча лерхIарашка кхачара шоай йIаьхача опытах, знанеех, говзалах, организаторски искусствах Нохч-ГIалгIайчен коммунисташа бизза пайда эцаргхиларах тешам бала. Цар шоай низаш кходергдац ЦК Пленума решенеш кхоачашъяра, КПСС XXV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара.

* * *

Пленума доакъашхой пренеех къамаьлаш де болабелар. Дош лу **В. Г. Табацкована** — КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара.

НИКЪ: ЮРТА БОАХАМ БОАРАМАГIА ДЕГIАБОАЛАБАР

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА Х ПЛЕНУМ

— КПСС ЦК июльски Пленума решенеша кхы а айдир колхозхой, совхозий болхлой къахьегама хьинар, — аьлар цо. — Парте еча йоахконна юртбоахама производства еррнгача участкашка хьинареи дика вIаштIехьбаьннеи къахьегарца жоп лу цар. Аз дика а хеташ дIаях шуга шелковчанаша района исторе чухь эгтара хьалха 12 дийнахьа хьувкъам чуэца а цунца цхьана паччахьалкхенга ка бола ялат дохкара план кхоачашъе а карагIдаьннилга. КIа планал тIех дIахо дIалуш да.

Ялат хьокхача а из оардача а рекордаш уттаяьй. «Путь к коммунизму» колхозерча комбайнераша В. П. Сладковеи, П. С. Новаковскеи кхаь дийнахьа вIаштта шоай «Колос» комбайна бункер чура 68—70 тонн ялат дIатийлар, цул тIехьагIа из хьокхам 75 тоннага дIакхоачабир. Цар рекорд эшайир цу боахамерча дезала экипажо В. В. Лозаренкоси В. П. Лозаренкоси — балха дийнахьа 88,3 тонн кIа аьрдар цар.

Толам бакхха вIаштIехьдаьлар шерра ипатовски метод балха юкъейоалайир бахьан долаш. ХIара боахаме болх беш ялат чуэца транспортни комплекс яр. Лакха говзал йолча механизаторашца къоначарна новкъостал лоаттадора. ВIашагIъехкаяр дезалий экипажаш а.

КIи-марса ха тIатеIIа болх бе безаш хул. Лакха овсарле йолаш къахьегара, инициативаш шерра дегIахкувлара наха эшаш дола хьалаш хьадьдар. ХIара дийнахьа хьувкъам чуэцарах дувца районни вестник, «Молнеш», листовкаш арахецар. Еррнгача колхозашка ялат чуэца арадовлалехьа хьалхарча кIи паркха цIей дездир, ялат чуйица дахьча — хьувкъама цIейш.

ДIахо нов. Табацковас теркам тIаоз лаьттани хьайбайн продукци дIахо алсамъяккхара йолча резервашта. Сагото яйташ я. масала, укх тайпара факт: хьувкъам кхебеш лаьттанцара хьайицар даим юха дIалуш дац вай. Иштта хинна эшам органикаца мара юхаметтаоттабе йиш яц. ХIаьта из кхай тIа ехкара автотранспорт эш, бакъда колхозашка хIанз йола тишъенна 260 грузовик, болх бечул дукхагIа латташ хул. Транспорт хьаIайнай «Сельхозтехникан» юрта боахама министерстван автоколоннашка, бакъда колхозий хьашташ кхоачашдара уж сагота хилац.

Хоадам болаш яц планировани а. Планаш уттаеча хана производство дегIаяра боарам теркалбаь ца Iеш хьувкъам хьахилара лаьттан ший кхоачамаш, а теркалдинза даргдац. Цо кхайн фермайн болхлой хьинар айдергда. производства эффективность лакхъяра стимулировани ергья.

Къамаьл де дош эц «Чечениншвино» производственно - совхозни объединене начальника **Д. М. Хаматханова.** Дукхха эзараш болча нахах латтача объединене коллективо, йоах цо, дег тIара раьза хиннеи патриотически уйлаш чIоагIа айеннеи тIаийцар КПСС ЦК июльски Пленума решенеши цига новкъоста Леонид Ильича Брежнева яь доклади. КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеча объединене къахьегамхоша юртбоахама продукци йоаккхилга, из паччахьалкхенга йохкилга алсамдаьккхад. Алхха пятилетка хьалхарча шин шера планал совгIа дукха ялат, дукха, шура яьккхай. Бакъда, цу юкъа керттера культура йохкара тIадиса декхар — 37 эзар тонн комсаш.

Комсаш яхара тIехьабусаш хиларца шоашта тIалатта бехктокхам дика кхетабеча объединене къахьегамхоша хьадда мероприятеш оттаяьй пятилетка кхоалагIча шера деррига декхар тIера дIадаккхар духьа. Комсий бешамашка хулача зене йолча хIамашца, лазарашца, баьццаща лоаттабу къовсам чIоагIбаьб совхозашка. ДукхагIдолча боахамашка комсаш дика хьувкъаш латт.

Нов. Хаматханова дувц объединене коллективаша, парте областной комитета дIадийхар кхоачаш а деш, хIанзле 7 эзар гектара тIа керда комсаш дIайогIарах. 1980 шера хьувкъам лургба цар. Цо йиш хулийтаргья комсаш кхейрен уж йохкарен еррнгача пятилетка план кхоачашъе. Кердача совхозашка объекташ хьалъеча балхаш во вIаштIехьдахарах, цу гIулакха хьахецача ах чах бизза пайда ца эцарах оратора цIенхаштта критика йир Нохч-ГIалгIай гIишлон управленена, «Чечингсельстрой» треста, «Чеченингушводстрой» яхача гIишлон управленена.

— Партен беррнгача мехкен вахаре Iалаьмате боккха лоархIам бола хIама хилар КПСС ЦК июльски Пленума решенесхи цига Л. И. Брежнева яьча докладахи, — аьлар парте Надтеречни райкома хьалхарча секретара **А. Г. Пенькова.** Вай юрта боахам дIахо йодача хана массе оагIонгахьареи динамичнои дегIабоалабелга оттадаьд цар тIа. Парте еча йоахконна гIулакхаща жоп луш болча тха кхайн фермайн къахьегамхоша шоаш хьалха тIаийцача социалистически декхарашка цIаьхха хьажа а хьежа кхы а доккхагIдараш тIаийцар. Ма-дарра аьлча, кхаш леладераша шоаш хьалха лаьрхIа хинначул тIех 5 эзар тонн дукхагIа ялат, кхо эзар тонн комсаш, хIаьта хьайбаш леладераша — 450 тонн шура, иштта дукха дулх, тха дохка дош деннад.

Надтеречни кхаш леладераш хIанз къахьегаш ба «Кхаь шера ялат дохкара йола диъ шера план кхоачашъергья вай» яхача девизагIа. ХIаьта «Кругловский», «Верхненаурский», «Знаменский», «Новогорский», «Минеральный» совхозий къахьегамхоша ялат дохкара пхе шера план укх шере деиз кхоачашъяь яккха лаьрхIад.

Из Iалашдар духьа балхаш дика вIаштIехьдаьхан ца бойташи чуйица баккха беза кхебаь хьувкъам. Района ялата кхашка болх беш я 18 ялат чуэца транспортни комплекс.

Хьувкъам чуберзабара лоаттаеча яхье хьалха латтараш коммунисташ ба. Царех ба комбайнераш «Верхненаурский» совхозера Хадиев Януд. «Озерный» совхозера Юсупов Донка. Царех хIаранена 200 гектар совгIа долча кхай тIара ялат чуэца карагIдаьннад.

ЧIоагIа теркам тIабахийта дийцар КПСС ЦК июльски Пленуме хьайбай боахам дегIабоалабара дешаш. Из проблема эгтара хьалхарча аргIанара гIулакх санна лерхI оаха. Белгалбьача боарамашка кхачара чIоагIа болх бе безаргба. Районерча деттача доахан продуктивность дикка лакхъяра, хьайбашта дукхагIа дулх тIакхетийтара кхоачамаш долаш да.

«Гвардейский» совхоз ший лостамга диллача доккхий хьайбаш чуоттадаь кхоабаш йола боахамашта юкъера предприяти я. Бакъда, укх тIехьарча ханага кхаччалца тIехьбусаш хьабоагIа из боахам. Производственни база мела хилар, хьайбаш чуоттадаь кхоабаш йола типови площадкаш ца хилар бахьан долаш уж дорстадара гIулакх примитивно леладу. Наг-нагахьа кхыметтел хьайбаш дегIа эшалуш, доакъар доагIачул совгIа дIаухийташ моттигаш хул. Цо дикка лакхду продукцега дIадодар, доккхий зенаш хьахулийт. Из боахам дукхкхача шерашка тIехьбусачара хьалбаккхара гIо дар духьа хIанз де мел эшар ду.

— КПСС ЦК июльски пленумо дIадехараш кхы а бехкхокхамегIа дола гIулакхаш жилар теркал а деш, — йоах нов. Пенькова, — вIаштIехьбоах хIанз шоай болх района юкхьанцарча партийни организацеша. Цар шоашта хьалхашка декхараш оттадаьд цу программни документай чулоацам хIара къахьегамхочоа дIабовзийта, района къахьегамхой айденна дола хьинар юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра тIадерзаде.

Трибуна тIа ва Шалински района «Джалка» совхоза мехотряда начальник, Социалистически Къахьегама Турпал **Б. М. Саидов.** Цо дувц КПСС ЦК июльски Пленума решенеш, цига новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад Шалински района къахьегамхоша чIоагIа дегашта лоIам хулаш тIаэцарах. ХIанз къахьегама коллективашка шерра ювцаш а Iомаеш а я Пленума материалаш, уж кхоачашъяра хьадда мероприятеш уттаю.

Ростовски областа «Гигант» яхача ялат леладеча совхоза коллективо дIаболабаь патриотически болам. чIоагIа къоабалбаь хьаллаьцача шаьлахоша кхы тIа а юртбоахама продукци яккхари йохкари духьа доккхагIдола социалистически декхараш тIаийцад. Шоаш хьалха тIаийца декхараш хIанз эргадаьхад мехотряда коллективо а. 790 гектарах хIаране тIара 28 центнер гурахь дув кIа чуэца лаьрхIад. ХIаьта хьажкIаш 300 гектарах хIаране тIара — 55,5 центнер. ХIанз хьажкIайн свеклайн кхашка механизмашца обработка еш, минеральни удобренеш тувсаш латт.

— Бакъда, эгтара доккхагIа дола декхар, — йоах оратора, — из ялат чуэцар да. Из болх группови методагIа, ипатовцаша ма-яххара, бу оаха. 1 август тIаотташ паччахьалкхен хьалхашкара эгтара хьалхара декхар кхоачашде дага да тхо.

Укх шерара ялат чуэцарца цхьана хургболча хьувкъама лард йолла а доладеннад. Ялат чуйица даьнна кхаш оах. Халахете а, тха лаьтташ аттачарех дац, цудухьа цига болх бе низ бола техника эш. Кхоачам болаш яц запасни оатхалаш а. Цу даькъе лакхе латтача организаша тхоашта новкъостал дергхиларах дог доахаш да тхо.

Къамаьл де дош лу Ачхой-Мартановски райисполкома председателя **М. М. Керимовна.** Цо дийцар КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа районе хиннача эргалонех, юртбоахама производствана специализаци концентрации ярах. Хьаяьй керда баьцадаарий совхозаш, цу юкъа кхеду баьцадаараш 20-эза дукхагIа хиннад. Дикка алсамдаьннад сом кхебелга а.

ХIаьта теркал ца дича далац уж продукташ тIакхетар ялати шекара свеклаи йохкилга эшадара чотагIа а ца даьлга. Боккъала аьлча, уж культураш а дуккагIа кхею.

Из деррига карагIдаьннад боахамаш техникаца дикка Iалашдир, хий дехка лаьтташ шердир бахьан долаш.

Кхайн фермайн болхлоша 1977 шера шоаш кхо ца беш хьийга къа Даьхен доккха совгIат — КПСС ЦК. СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх-ялларца белгалдаьккхар. Цу тайпара совгIат вIаштта шин шера деннад «Новосельский» яхача хьалхалаттача совхоза коллектива а.

Парте райкомон райисполкомон шоай дагара далийтац юрта боахам толамца дегIабоалабе йиш йоацилга, нагахьа санна социальнокультурни дешаш кхетамца кхоачашдеш ца хуле. Цудухьа хадданза терко тIаухийт болх бара, дешара, салаIара юртарча къахьегамхошта доагIаш дола хьалаш хьадара.

Партен правительстваи шоай еча йоакхонга хьежжа тIагIертта болх барца жоп тел юртарча къахьегамхоша а. КПСС ЦК июльски Пленумо дегаш айдаь болча цар хадданза къовсам лоаттабу юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра.

ХIамаш дIаюв лаьтташ шердара чотагIа продукци дукхагIа йоахилга Iалашде йиш йолаш дац тхо, цудухьа керттера теркам кхееча культурай хьувкъам лакхбара тIаухийт. Толам баккхара гIо дергда 5200 гектара тIа хий дуларгдола Ассиновски хий дехка система хьалъяь яккхаро. Укх шера хий диллара планировка ергья 1,5 гектар лаьтта.

Баьцадаараш леладеча, ховш ма-хиллара, дукха болхлой эш, къаьстта уж чуэцача хана. Баьцадаарех ахаш гаргга дола тха томаташ чуэцилга Iилман учрежденей новкъосталца механизмашца дайтар духьа балхаш дIадоладе деза ха хьатIаэттай.

Хьайбай боахаме латта гIулакхаш тхо гIаддугаш дац. Шура кIезига йоакх, Iаьсий кIезига хьахул. Дукха де деза хьайбай фу тоадар, уж чуоттадаь кхабар, доакъар Iалашдари цох пайда эцари тоадара. ХIанз шурий фермаш специалистащца чIоагIъяра де эшар деш да. Хьалъяьй 800 Iатта лаьрхIа шурий комплекс, кийчъеш я хий дехка цхьан шера дIайийча дукхача шерашка тIаювла баьцаш хургйола даьгIенаш, люцерна лелаю лаьтташ шердеш да.

Укх гаргарча хана дулха дIалуча сиргIай дозал 400—450 килограммага дIакхоачаяри хIара Iаттагара 3000 килограмм шура яккхари духьа хьайбашта лоаттадеча доакъара рацион дикка тоае еза. Кормоцехаш хьалъяра шефий новкъостал эш совхозашта. ХIанзалца хьа цу даькъе хьинар гойташ хинабац уж.

Доакъара цеха еш йола монтаж чакхъяккхара шоаш шефски гIулакх лоаттадеча «Лермонтовский» совхоза новкъостал делга дийхар оратора 7 йолча треста МУС Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-4 кулгалхошкара.

Къамаьл деш ва КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь **Н. И. Семенов.**

— Коммунисташа, Грозненерча къахьегамхоша, — аьлар цо — дерригача советски халкъаца цхьана барччен йиззан хьал а лоац, къоабал а ю дегIаенача социализма хьалашка ленински аграрни теори дегIайоалаеча керда доккха дакъа, юрта боахам дегIабоалабара партийни, советски, боахама организацешта хьадда долча гIулакхий программа хинна дIаэтта КПСС ЦК июльски Пленума решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева докладацара положенеши выводаши.

Республика столица къахьегама коллективаша кIезига даьдац юртбоахама производства боарам лакхбара. 30 совгIа йолча промышленни предприятеша тайп-тайпара техника, оборудовани, материалаш лоаттаю колхозаштен совхозаштен. Алхха пятилетка хьалхарча ах юкъа юрта боахама дIаяхьийтай 30 эзар тракторни прицеп, дукха эзараш тоннаш мехкдаьттахиме продукци, 25,1 миллион сома маьха доакъара концентраташи цох эраши. 50 миллион сома маьха да чакхдаьха гIишлон-монтажни балхаш. Автомобилисташа 1,5 миллион тонн юртбоахама мовхьаш дIа-юха дихьад.

Цунца цхьана, мукIарал де доагIа, йоах оратора, цхьайолча партийни организацеша, боахама кулгалхоша юрта боахама эша продукци дукхагIа лоаттаяра йолаш йолча чурча резерваех бизза пайда ца эцилга, шефски болх вIаштIехьбаккхара дешаш лерттIа теркалдеш доацилга. Иштта, «Трансмаш» завод кIезигагIа лоаттае йолленнай тракторни прицепаш. Парафинаш, фатаген, дизельни доагор арахецара планаш кхоачашъеш яц «Грознефтеоргсинтез» объединени. Ритмично болх бац машиннаьхьеи автомобильни транспорто. Юрта боахама объекташ хьалъеча гIишлон организацей балха юкъе цIенхаштта кхоачамбоацараш да. «Грозэнерго» кулгалхоша ледара чакхдоах юртбоахама районашта эша электропередачай линеш хьалъяреи электроэнерге источникашта резервировани яреи дешаш.

Города предприятей коллективаш юрта шефски новкъостал дара дукхагIа терко е йолаенна яле а из болх боагIача тайпара баьржаб ала йиш яц.

Доклада тIа, йоах оратора, города промышленни предприятешеи гIишлошъеча организацешеи хьайбашта Iалашду доакъар лоаттаделга тоадара кIезига балхаш дарах тхона йоагIа а йоагIаш критика йир. КПСС ЦК июльски Пленумо дIадехарашка хьежжа юрташ эргаяьха тоаеча, производственни, наха чуIе цIеноши культурно-бытовой гIирсаши хьалдеча чIоагIа хьинар айдаь грозненцаш дакъа лоацаш хилийтара парте городской, районни комитеташа де мел эшар дергхиларах пленума тешам белча бакъахьа хургда. Хьадда аьлча: 1978 шера июнь денз 1919 шерарча августага кхаччалца предприятейи организацейи коллективаша 150—200 эзар тонн силоси сенажи чугIоргйола облицовка яь 100 траншея хьалъелга Iалашдергда. Баьцадаараши соми лоаттабара, болх бе йолаялийтача 17 эзар тоннана лаьрхIа йолча хранилищашта кхы тIа а 600 тонн хранилищаш ер пятилетка чакхъялалехьа хьатIаергья.

Бакъда, белгалдоаккх оратоpo, баьцадаараши соми лелабара хранилищаш хьалъяреи царна реконструкци яреи заданеш цхьайолча ведомстваша кхоачашъяц, цу даькъе «Консерваплодоовощ» объединене, «Чечингсельстрой» тресто.

Нохч - ГIалгIай респотребсоюзо хьалъе йолаяьяц 1000 тонн сом чулоаттабергбола шийла хранилище. Хранилищашка керда оборудовани оттаяреи уж хьалъяреи балхаш деш яц «Грознефтеоргсинтез», «Грознефть» яха объединенеш. ХIаьта баьцадаараши соми лоаттабара материально - технически база хьалъеча дола уж кхоачамбоацараш воча тайпара Iаткъ городе баха нах коартолаща, баьцадаараща Iалашбара гIулакха, къаьстта Iанеи бIаьстанеи замалахьа.

Нов. Семенова белгалдоаккх баьцадаараши соми лоаттабечен чакхбоахачеи деш долча балхашта комплексни механизации автоматизации яра наькъаца материальни производствера болхлой цига дIаозилга лаьгIде дезаш хилар. Цо предложени лу республикерча чкъаьрий леладеча Iамарчех дикагIа пайда эцара тIаерзаяь. Тахан долаш долча Iамарчех ахаш мара дац чкъаьрий чухийца. Мах беча организацешта чкъаьрий лоаттаделга юкъ-юкъе мара хулаш дац.

Къамаьл даь воалаш оратоpo парте областной комитета пленума тешам белар юрта боахамах социалистически экономика чIоагIа дегIаена сектор яра КПСС ЦК июльски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш парте городской районни комитеташа, юккъанцарча партийни организацеша даим шоай балха юкъмоттиге лоаттадергхиларах.

«Сельхозтехника» республикански объединене председатела **И. А. Аванесова** ше къамаьл деш керттера теркам тIабахийтар. юрта боахаме къахьегама овсарле лакхъяра проблемашта.

Юрташкарча къахьегамхой технически база эргайоалаш латт. цар къахьегаме тIа-тIа дукхагIа пайда эц электроэнергех. КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIарча шерашка, белгалдаьккхар оратора, республике цкъаи ахаззеи дукхагIа хиннай торараш. производстве электроэнергех пайда эцар шоззa гаргга алсамдаьннад.

Цхьабакъда техниках пайда эцара даькъе хIанз а доккхий кхоачамбоацараш да. Колхозийи совхозийи ремонтно-технически база геттара эсала я. Боахамий кхоалагIча даькъа доалахьа мастерскеш яц, дукхагIа йолча моттигашка машинашта лаьрхIа ковнаш, технически гIулакх дара пункташ, бригадаштеи мехотрядаштеи лаьрхIа дика кийчъяь станаш яц. Пхе шера планагIа лаьрхIад 33 мастерской, техобслуживане 66 пункт. комбайнашта лаьрхIа 30 бокс хьалъе. Шин шераи ах шераи массехк мара яьац.

ДукхагIа долча боахамашка хIанз а дац эшаш дола производственни, технологически, бытовой хьалаш. Алхха из бахьан долаш болх хьабе шортта нах болча вай республике тоъаш бац механизатораш. Ремонт е, гIулакх де, техника лоаттае эшаш дола хьалаш ца хилар бахьан долаш дукхагIдолча боахамашка йоххалца болх байт машинашка, хIаьта уж ханал хьалха пайдана яц аьле тIера дIайоах. Ремонтно-технически база хьалъелга сихде дезаш да.

«Сельхозтехника» объединенеех аьлча, болх беш йолчарна реконструкци яреи керда ремонтни предприятеш, технически гIулакх ду станцеш хьалъяреи чотагIа хьаю машинаштеи агрегаташтеи капитальни ремонт яра, механизацеи электрификацеи средстваех технически пайда эцара кхоачам хиллал йола низалаш.

— Доклада тIа, — аьлар дIахо нов. Аванесова, — тхона е а йоагIаш критика яьй лаьттанцарчеи хьайбай боахамерчеи балхашта комплексни механизаци яра боарам лоха хиларах, йолаш йолча технически средстваех лерттIа пайда ца эцарах. Уж кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха хьожаргда тхо.

Юртбоахама транспортаца гIулакх делгеи материально-технически Iалашо елгеи наьха санна тоадара тIаерзаяь мероприятеш чакхйоах. ХIанз хьалъеш латт йоккха механизировани база, машинаш вIашагIъехкаргйолча цеха проект оттаеш латт. лерттIа кийчъаьчул тIехьагIа мара дIаухийтаргьяц уж боахамашка. Централизовании хьисапе машинаш дIакхухьийтилга 95 процентага дIакхоачадергда.

Хьувкъам сихбаь чуэцаш латт. ХIанз кхашка болх беш я «Сельхозтехника» йиъ отряд. Цар касарех Iодиллад 6 эзар гектара тIара гурахьа дийна ялат. ДIаихача шерашкарчул дикка оперативнегIа лел ялат чуэцаш йоаллача техникана запасной оатхалаш. материалаш, мехкдаьтта продукташ лоаттаелга. Бакъда цу балха тIа хIанз а цIенхаштта кхоачамбоацараш нийслу. ХIара денна еха латташ хул 150 комбайн, цхьайолча хана кхы а дукхагIа. Из да техобслуживани, ремонт еча, запчастеш лоаттаеча службас болх во барах хьахиннар. Объединене автотранспорто лерттIа болх бац Грозненски, Надтеречни районашка. Из ла йиш йолаш хIама дац.

Трибуна тIа на Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза тракторни бригада бригадир **Л. А. Евкуров.**

КПСС ЦК июльски Пленума решенеша совхоза коллектива къахьегамеи политически хьинар айдаьд. аьлар цо. Из кхетадеш а да. Партеи паччахьалкхенои йоакхо ярах «Октябра 40 шу» яхача совхозах хиннаб хьайбай боахамен лаьттанцарча культурайн продукци луш бола боккха механизировании социалистически боахам. Совхоза паччахьалкхенга дохк эзараш тоннаш ялат, шура, кхыйола продукци. Халахете а, продукцега, къаьстта хьайбашкара йоаккхачунга дIадодар боахаме дукха да. Из бахьанце дIадаха шу зе деш чакхдаьккхар совхозо.

КПСС ЦК июльски Пленума решенеша декхарийла ду боахама дерригача доакъошта доал делга тоаде. Сона, са новкъосташта механизаторашта, чIоагIа дегашка дийшар юрта боахам дIахо йодача хана лакха овсарле йолча техникаца, запасной оатхалашца тIа-тIа дукхагIа Iалашбергба аьнна Л. И. Брежнева дешаш. Къайла сенна хьоргда, запасной оатхалаш ца хилар бахьан долаш трактораш, кхыйола техника болх ца беш дукха латт тханцига.

Укх шера, хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадале а, дика хьувкъадаьд гурахьеи бIаьстин дIадийна ялат. ХIанз совхоза беррига болхлой хьувкъам чуэцара оарцагIбаьннаб. Ялат чуэцача отрядашта юкъе социалистически яхь яьржай. Лоаццача хана хьувкъам чуийца а баьккха боахамо паччахьалкхенна 3000 тоннал дукхагIа ялат дIалургда.

Трибуна тIа ва парте Грозненски райкома хьалхара секретарь **А. И. Воронкин.** КПСС ЦК июльски Пленума решенеша, мехка юрта боахам дIахо дегIабоалабарах йолча Л. И. Брежнева доклада кхашкеи фермашкеи болх берий цIаккха ца хиннача тайпара хьинар алсамдаккхарах, керда производственни толамаш дахара цар дегаш ураоттадарах хоам бир цо.

— «Гигант» совхоза коллективагара хьокхам а эцаш лаьттанца балхаш дераша доккхий декхараш тIаийду,— аьлар оратора. Шоай торонашка а хьежа духхьал ялата-бобови чотагIа (хьажкIаш йоацаш) 100 эзар тонн совгIа ялат даккха лаьрхIар района ялат леладераша. Сихдаь чуэцаш да ялат. Йоккхийча майдай хIара гектара тIара 25 центнер чуэца лерхI гурахьа дIабийна мукх, 26 эзар гектара тIара кIа — 30 центнерга кхаччалца. «Горячеисточненский» совхоза ялат леладераша гектара тIара оард 30 центнер совгIа мукх, 35—40 центнер кIа. Дукха ялат оард «Первое мая», Ленина цIергIача колхозашка, «Загорский» совхозе. ДукхагIдола боахамаш ялат даккхара дIакхоач пятилетка тIеххьарча ханна оттадаьча доазонашка.

Генарий, шекара свеклай, баьцадаарий хьувкъам дика кхачаш латт районе.

Боккха болх баьб хьайбаш леладераша. Еррига продукташ кийчъяра ах шера план тIеххоачашъяьй фермаша. ма-дарра аьлча. соахкарчул дикка тIехбаьннаб заготовка яра боарам, лакхъеннай продуктивность. хьайбаш кIезигагIа тIерадувл.

Цхьабакъда, коммунисташа самокритично мах-м бу карагIдаьннарий. Керттера уйла тIайохийташ да дIахо юрта боахам дегIабоалабеча комплексни программа вIаштIехьйоаккхилга, долаш долча кхоачамбоацарашта анализ елга. Дукха дойт хьайбаш, колхозашка кIезига тIадетталу дозал, цхьадолча боахамаша лохача кондицех дIачутел доахан.

Доккхий доахан 400 килограммага дIакхоачаш дулха комбинате дIачутергдолаш шоллагIча ах шера дерригаш а интенсивни методагIа кхабара тIадовлара декхараш хьалхашка оттаду оаха. Къаьстта уйла тIайохийташ да доакъараш кийчдара дешаш, Комбикормаш кийчъяра низалаш ца хилар бахьан долаш дукха ялат дов, цунах пайда эцилга лохлу. Йолаш я комбикормаш кийчъю завод хьалъяра проект. ТIеххьарча дIадехарашкеи кердача технологеи хьежжа керда а яькка сихагIа хьалъяра плана юкъеяхьа еза из.

КПСС ЦК июльски Пленума исторически решенешка хьежжа районе юрта боахама производства дегIайоалаяра кхоачашде дезаш дукха хIамаш да. Халахете а кхаши хьайбаши леладерашта вIаштIехьа-м дахьадац беркате болх бара дола деррига хьалаш. Масала, кхашка къахьегараш Iалашбац кхоачам хиллал долча минеральни удобренеша.

— Тха шоллагIа лоархIаме дар да оахам, — дIахо дувц нов. Воронкина. — Из болх ший ханнахьа чакх ца баккхар бахьан долаш дукха ялат, доакъар дов тха. ХIара шерра-шера дукха механизатораш кийчбу, хIаьта уж берригаш а бисац юрта боахаме. Из бахьан долаш дукха техника болх ца беш латт, къахьегама овсарле йолаш лелаяц из.

— Юрта боахама къахьегамхошта, дерригача советски халкъа дагадаьллар, лийрхIар хьааьлар КПСС ЦК июльски Пленумо, — йоах «Консерваплодоовощ» яхача производственно - совхозни объединене начальника **Б. Г. Бычихина.** — Иштта долаш а да из, цун решенеш тIеххьарча даькъе къахьегамхой материальнии культурнии боарам дIахо лакхбара тIаерзаяь хиларца.

КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа хьаьи цун решенеш вахаре кхоачашъяра хьахиннеи я Нохч-ГIалгIай производственни аграрно-промышленно-торгови объединени. Объединене болх беча шерашка 33,9 эзар тоннагара 86,3 эзар тоннага кхаччалца дегIабенаб баьцадаараш кхедара боарам, сом — 6,4 эзар тоннагара 24,4 эзар тоннага кхаччалца. Торговле сетага гIолла бахача нахага дохка баьцадаараш 8 эзар тоннагара 19 эзар тоннага кхаччалца алсамдаьннад. сом — 1 эзар тоннагара 5 эзар тоннага дIакхоачаш.

Цхьабакъда, уж хьокхамаш тахан вайна кхоачамбеш-м дац. Укх дIадодача шера 100 эзар тонн баьцадаараш дахара доазонел тIехдовланза даргдац вай. 1977 шера даьхачул 20 эзар тонн дукхагIа хул из.

Тхо юха а хьежад баьцадаарий культурай сортий структурага. Къаеннеи кIезига дIаювши ярашца хувцаш дIаюв керда дукхагIа пайда лу нарсаш, помидораш, сибаз, кабуцаш. Баьцадаараши соми кхебеча механизаци яра эшараш ду. Производствана специализации концентрации елга кIоаргдаларца дувзалуш хургда из.

ДIахо ши-кхо культура лелаяра специализаци яь хургья тха хIара совхоз, хIаьта бригадаш — шинпена. ДIахо йодача хана пайданегIа хургдолча сортех йола баьцадаарийн, сомийн культураш лелае, кердача агротехникана разработка е, балха юкъе кхахьа, механизмах дикагIа пайда ийбе тардолийтаргда цо.

Объединене къаьстта лоархIаме дакъа да торговли. Укх тIеххьарча хана бахача нахага баьцадаараш дохкилга 2,4-эза дегIаденад, сом — 5-эза. Иштта дале а сомийн баьцадаарийи культуращца гаьнна кхоачашдац Грозне бахача наьха хьашташ, А. В. Власова доклада тIеи Н. И. Семенова выступленеци белгалдаьккхача тайпара. ХIаьта оаха биззача бехктокхамца къа а хьегаргда кхоачамбоацараш дIадахара.

Нохч-ГIалгIай опытни юртбоахама станце директора **А. М. Слюсарева** ший къамаьл хетадир хьайбай боахама доакъара база чIоагIъяра.

— Доакъар даккхари цун дикал лакхъяри. — белгалдаьккхар цо. — дIаювш йолча хIамай структура овлангара денз хувцара чотагIа де дезаш да. ХIара шера доакъара баланса юкъе дукхагIа хул концентрировании доакъар, хIаьта ялата структура хувцалуш яц.

ДикагIа дола фуражни ялат мукх ба, кхыча ялата культураех йоаллачул дукхагIа белок йоалл цунах. Килограмм дулх тIакхетийтара кIил цкъан ахаззеи кIезигагIа дабода мукх. Бакъда из дукхагIа кхебара йоакхо яц вай. Из, массаза яхар санна, вогIча лаьтташ тIа дIабув. Нагахьа санна кIа санна доал деш из кхебой мукх цул дикагIа хьувкъаргба. Республикански опытни юртбоахама станце «Паллидум-30» яхача кердача фух бола мукх кхебу. Iабожара духьала латтача, производственни хьалашка цхьан гектара тIара 50 центнерага кхаччалца хьувкъача маькха керда сорт тохкамаш даь чакхдоалаш латт. Хьайбаш леладеча боахамий торонаш я укх шера мукх дукхагIа дIабе, тIаккха фуражна кхоачам хиллал ялат Iалашде торо хургья.

ДукхагIа теркам тIабахийта боагIа хьажкIашта — керттерча силосни культурана, ахка юкъенхаьчача хана моша доакъар лучоа. Комбидоакъар кийчдара чIоагIа эшаш я фуалъяьха хьажкIаш. Вай республике эгтара дикагIа хьувкъ «Награда» яха хьажкIий гибрид. кубанцаща цхьана опытни станце хьаяьй из. ЛоархIамаша хьахьокх, из керда гибрид шерра юкъейоалаяро дIакхессача а 30—35 эзар тонн ялат дукхагIа даккха йиш хулийтилга Бакъда Грозненски районагара дIайиккхача из гибрид эсала юкъехухь.

Доакъар дукха доадара бахьанех цаI да белок кIезига хилар. Белок эшшача боарамагIа ца хилар бахьан долаш доакъара кхоалагIа дола дакъа доаду вай республике. Фу дича бакъахьа да? Шелковской района кулгалхоша нийса никъ лаьцаб. хий дехкача лаьттан тIа дIаюв люцерна, доакъара культурай структуре 43 процент дIалоац цо.

ХIаьта бIарчча республика хьайицача кIезига дIаюв люцерна. Цун цхьа бахьан — фу ца тоъар. Хетаргахьа нийса хургдар республика люцерна фуца Iалашъяра Шелковской районе лаьрххIа совхоз вIашагIъеллача.

— Тха опытни станце коллективо, — аьлар оратора ший къамаьл чакхдоалаш, — дика кхетаду КПСС ЦК июльски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш, цудухьа цо ший дерригa низаш тIадохийтаргда Iилманна карагIдаьннараш колхознии совхознии производствана юкъехьолга сихдара.

Дош лу НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела **С. Н. Кожуховскена.**

— КПСС ЦК июльски Пленум, — йоах цо, — парте а паччахьалкхенна а вахаре йоккха событи я. Л. И. Брежнева Пленуме яьча къаьггача доклада тIа Iалаьмате кIоарга анализ еш гучадаьккхар юрта боахам дегIабара гIулакх. хьахьекхар КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа аграрни политике парте даьха толамаш, тIехь тIайоагIача хана юртбоахама производство дегIайоалаяра хоадам боллаш дола наькъаши керттера лостамаши белгалдир. ЦхьайтталагIча пятилетка планаш оттаеча хана доклада положенешеи выводашеи принципиальни новкъостал дергда, тIехь тIайоагIача хана юрта боахахам дегIабоалабара партийни, советски, боахамий организацешта бокъонца йола программа хинна дIаоттаргья.

КПСС ЦК июльски Пленума решенеши Л. И. Брежнева доклади, аьлар ораторо, тIехь тIайоагIача хана юртбоахама производства дегIайоалаяреи, балха эффективности дикали лакхъяра программа санна тIаийцар вай республикерча моттигерча Советашеи дукхача эзарнех латтача депутатий активон.

Новкъоста Кожуховске къаьстта чIоагIа доашхаш дийцар хьайбай боахам сихагIа дегIабоалабарах, корта болаш цхьаккха бахьан а доацаш вай республика дукхача хьокхамех тIехьаюсаш хиларах. Хьайбаши коа тIара оалхазараши дебаделга ледара лел вай дукхагIа йолча районашка, хьайбай продуктивность лоха я, кийчъю продукци дика яц. Республике хьайбай боахам дегIабоалабара гIулакх хронически ледара латторо шерагара шерага халонца кхоачашъяйт массайолча тайпара продукци, белгала аьлча, дулх дIачудалара план. Цу гIулакхо массаза кхерам лоаттабу кхачан продукцеца нах Iалашбара, фонда доагIа товараш хьайидара. Iалаьмате ледара латт хьайбай боахам дегIабоалабара гIулакх Шалински, Наьсарен, МагIалбика, Надтеречни, кхыча районашка, республика юкъерчарел дукха лохагIа да цу районий хьокхамаш. Уж тайпа гIулакхаш дIахо ла мегаргдолаш дац.

Юрта боахама министерство, юртбоахама объединенеши, тресташи, Советий районни исполкомаш, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба хьайбай боахамий гIулакхаш тоаде, уж отраслаш лелаяра технологи эйе, кхоачамбоацараш дIадаха, продукци йоаккхилга боарамагIа леладе.

ДоагIача тайпара уж декхараш кхоачашде вIаштIехьдаргдац, йоах ораторо, йоагIача бесса доакъара база ца хилча, из гIулакх тоадара дукха да хIанз а де деза. ХIанз республикерча дукхагIча боахамашка хьайбашта кхоачам болаш доакъар лац, тоъал дIалац хьайбашта дикагIа латтаргйола протеин, витаминаш, минеральни тух, кхы дукха йола, Iалаьмате эшаш йола компоненташ. КIезига лу хьайбашта концентраташ, кийчдаь дола доакъар, дукхагIа йола кормоцехаш болх беш яц.

Халкъа депутатий моттигерча Советий, республика юрта боахама министерства, кхыча юртбоахамий ведомствай эгтара бехктокхамегIа дола декхар да хIара колхозе, совхозе эшаш дола доакъар Iалашдар. Эшаш дола доакъар Iалашдара керттера никъ ба, йоах ораторо, хий детта лаьтташ дикагIа пайда лургболаш леладар, эгтара хьалха цу лаьттара хьабоаккха хьувкъам лакхбеш йола люцерна, соя, кхыйола белок дукха йола доакъара культураш дукхагIа дIаер.

Халахете а, шерагар шерага вай республике доакъара культураш дIаюв лаьтташ, хьувкъам кIезигагIа хул. Хий деттар аьнна хьувкъам лоха хул Грозненски, Сунженски, Надтеречни, кхыча районашка. Уж гIулакхаш тоаде деза.

Цул тIехьагIа Кожуховске дийцар юртбоахама производствана специализаци концентрации елга эргадоаккхаш тоадарах, из промышленни ларда тIа яккхарах. Цу даькъе республике тоъал болх баьб, болх беш я шура йоаккха, хьакхарч кхоабар массехк комплекс, хьалъеш я Iаьхара диса шинараш кхабара комплексаш. Бакъда, юрта боахама министерствас, Грозненски, Ачхой - Мартановскии, Урус-Мартановскии, Сунженски, Надтеречни халкъа депутатий Советий исполкомаша тIахьожам ледара лоаттабеш хиларах хьалъяь йола комплексаш коа тIарча оалхазарий фабрикаша ледара бу болх, царех дукхагIа яраш хIанз а тIехьа шоай проектни низалашка дIатIакхоачаяь яц, хьайбай продуктивность лоха я, мугIарерча фермашкарчул дукхагIа да продукцега дIадодар.

КПСС обкома бюроси республика Министрий Советои, дувц ораторо, комплексай а коа тIарча оалхазарий фабрикай а болх тоабара, цар балха юкъера цIенхаштта кхоачамбоацараш дIадахара хоадам болла декхараш хьалхашка оттадаьд. Райисполкомаш, юрта боахама министерство, «Сельхозтехника» объединени декхарийла я уж мероприятеш кхоачашъяра даим тIахьожам лоаттабе. КПСС, ЦК июльски Пленумо дIадеххача бесса хьайбаш леладеш йола комплекса продукци яккхара эгтара дикагIа йола предприятеш яь дIаоттае.

* * *

Дийцача дешах лаьца КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш, юрта боахам дIахо дегIабоалабара ЦК Политбюрос оттаяьи новкъоста Л. И. Брежнева ший доклада тIа йоалаяьи йола мероприятеш дIахо йодача хана лорзагIа ца доалаш кхоачашде деза гIулакхаш санна хьаллаьцалга хьахьокхаш бола шерра соцам тIаийцар КПСС обкома пленумо.

Пленума доакъашхоша парте Центральни Комитета, КПСС ЦК Политбюрона, новкъоста Л. И. Брежневна шийна тешам белар областной партийни организаце, Нохч - ГIалгIайчен беррнгача къахьегамхоша КПСС Центральни Комитета июльски (1978 ш.) Пленума решенеш толаме кхоачашъяра шоай деррига низаш, знанеши опыти дIалургхиларах.

Тахан—ПНР къаман цІей—Польша юхахьахилара Ди

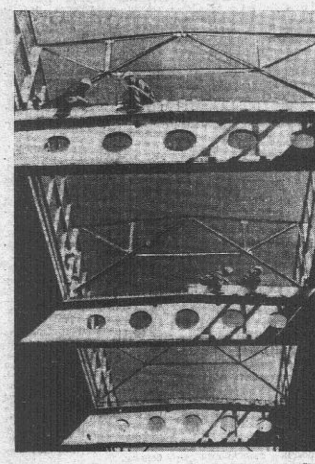

СУРТА ТІА: Гожуве хьаьеш латт цІенош ду комбинат. 1980 шу тІакхоачаш республике хургья 160 цу тайпара производственни объект, цо торо хулийтаргья гІишлошъеча индустриальни методаш дикка шерагІа юкъейоалас.

Фото ЦАФ — ТАСС.

ГІаттара майда— социализми СССР-цара доттагІали

1944 шерарча ахкас дІаяздир вежарий Польша историе чухь лоархІаме дата — 22 июль. Из дата польски халкъа вахаре лоархІаме мул хинна дІаэттад. Ткъаь дийтта шу хьалха цу дийнахьа эггара хьалха гитлеровцех мукъаяьккхача польски лаьттан чІегилга тІа — городе Хелме араяьккхар къам мукъадаккхара Польски комитета Манифест. Берригa мохк мукъабаккхара къяза тІемаш долалуш лаьттача хана Манифесто дІакхайкайир мехка керда общественни строй, хьайнийлар польски халкъа дегІаахара шерра перспективаш. Цу исторически документа тІа хинна ерригa положенеш сийлаенца кхоачашъяьй — мехко тІера дІакхессар гитлеровски дукъ, болхлой класс а берригa къахьегамхой а мукъабаьлар капиталистически Іазапахи социальни ниІсхо ца хиларахи.

...ХІанз Польша ший дегІаахара ихы а кердагІча этапе я, кердача лагІа тІа яьннай Советски Союзацара цун отношенеш а. Укх шера мехка историе чухь дІаязъяьй керда а къаьгга а йола оагІош. Масалаш лахара гаьна вала везац. Геттара кІезига ха хьалха, июнь бовш, хьалъяьяьлар «Катовице» яхача металлургически комбината хьалхара агІа. КПСС ЦК Генеральни секретарага, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателга Л. И. Брежневга дайтача письмо тІа комбината гІишлонхойи металлургийи коллективо белгалдоаккхар геттара лоацача хана «Катовице» хьалъе а, болх бе йолалийта а, вІаштІехьдалар тха советски доттагІаша новкъостал дари тхоца цхьана къахьегари бахьан долаш да, яхаш.

Дика къахьийгад укхаза вай шин мехка болхлоша, инженераша, техникаша, специалисташа. Дерригa а ялх шун кхо буттин баьннаб комбинат хьалъе йолаяь. Польша историе цІаккха а дІаболабаьбац гІишлонхоша болх укхаза санна кхоачам болаш хьинарен. Укхаза гуллъьяр эггара ниаболашагІа йола вай ханара техника. Цун лакха технически боарам къоастабеш йола керттера технологически оборудовани СССР-ера ух комбината, хІаьта опыт йола советски специалисташ юкъе а болаш ю монтаж

Массане дегаш гІоздоахаш а, дицлургдоацаш а дар эггара хьалха советски космонавтаца П. Климукаца М. Гермашевский космосе ваха денош. Дукхахча хана дагалаттаргья из июльски сайре Варщавана. Эзараш бола нах арабаьлар улицаш тІа лаьтта халача тІема наькъашкен гІишлошъеча майдаш тІен хьахиннача а, хІанз космически аренашка кхоачаш лакхденнача а вай доттагІала летописа керда корта дІаболабаьча исторически гІулакха шоаш чІоагІа раьза хилари цу хІамо шоай дегаш гІоздаьха хилари дІахайта. П. Климукен М. Гермашевскей сурташ да тахан газетийи журналийи оагІош тІара хьахьежаш, цар портретаща хозъяьй здашеш, тикай витринаш. Польско-советски доттагІала керда символ а хинна дІаэттав тахан космически шу богатырь.

«Союз-30» яхача кемо космически никъ балехьа кІеззига хьалха польске столице лаьттача дегагІоза хьалашка ца зувш йисанзар цхьакха событи а — цІаккхьачар яхтаца цхьаь дуненна го баккха яха хинна денал дола кхалсаг—Кристина Хайновская-Лискевич. Кхалнаха юкъе эггара хьалха гобаьккхаб цо лаьттан шара форда тІагІолла. Уж шакхе а польски Магеллан—космически форден — цхьатарра ба хьалхашка лаьтта декхараш кхоачашде гІо даьча оамалашка, уйлашка, късахчалах, чІоагІача доттагІалах тешаш хиларга диллача. Уж гІулакхаш довхнаш хила безам ба гІишлошъеча, фабрикашка, шахташка, верфашка, кхашка балхаш ду дуккха миллионаш бола поляка. Уж гучадувл халкъа дегІаухаш латтача производственни политически хьинарца, шерра массаш польски лаьтта дегІаена социалистически обществохьалъеча шоашкара доагІа дакъа лаца кийча хиларца.

1944 шерара июльски Манифест чакхйоалар укх дешаш: «Даькъала хийла низ бола, ший мукъагІара, суверении, демократически, паргІата Польша!». Из кхоачашхиннад. Керда Польша хьаяьй Польски вІашагІкхийттача болхлой парте кулгалца халкъа къахьегамо. Из хьалъю 34 шу хьалха наьна меттала кховнен духьа отта даь исторически кхайкарал дегаш детта а луш дийшарий, советски тІемахошца цхьана мохк фашизмах мукъабаьккхарий берашен берий берашеи. Полякий кердача ноахала хов, диц а лац халкъа Іаьдал хьа мишта хиннад, уж дерригa гІулакхаш деш уллув лаьттараш а уйлаш кхетаеш бараш а малаш хиннаб. Цунах дика дувц польски столица центральни зданеех цхьанне тІарча ер дешаш тІаяздаьча плакато: «Тха гІовттара площадка — социализми Советски Союзацара доттагІали».

В. РЖЕВСКИЙ,
ТАСС корреспондент.

Кхоана—торговле болхлочун Ди

САГА ГІУЛАКХ ДАР— СИЙЛЕН ДЕКХАР

Дерригача советски халкъаца цхьана, советски торговле болхлоша а хьинаре къахьег КПСС XXV съезда исторически решенеш кхоачашъеш.

Укх шерара торговле болхлочун Ди дезду КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенешен вай пачхаьлкхен керда Конституци тІаэцарои къахьегамен политически хьинар чІоагІа айдаьча хьалашка.

Халкъа вахара хьал мел тоаденнад дика хьахьокх товарооборот дегІаярои цун структура эргаяьнна тоаяларои. Нохч - ГІалгІай АССР-е иттлагІча пятилетке дегІаенача торговле къаьгга тешал ду республика къахьегамхой вахара боарам дикка лакхбенна хилара.

Республика пачхаьалкхени кооперативнии торговле розничи товарооборот 562,9 млн. сом яр 1975 шу чакхдоалаш. ХІаьта 1980 шерага 30 процента лакхдала а деза из таьрахь.

Цу бакъдараша дика хьахьокх республике бахача нахага товараш дохкилга мел дегІаденад. 1965 шера 290 сома маьха товараш дехкад цхьан сага сих лаьрхІача, 1975 шера — 497 сома маьха. хІаьта иттлагІа пятилетка чакхйоаллаш 650 сомага хьалкхоачаргда из таьрахь.

Торговли эргаяьккха тоаезилга белгалдаьккхад дукха ха йоацаш КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои «Торговли дІахо дегІайоалаяра де дезарий хьакъехьа» тІайнйцача соцам тІа. Цу тІа къаьстта теркам тІабохийт иттлагІча пятилетке торговле материально-технически база дегІайоалаяра. Духхьал цу гІулакха вай республикана къоастаяьй 27,2 млн. сома пачхаьалкхен капитальни вложенеш.

ИттлагІча пятилетка чакхдаьннача шин шерен ах шерей республике эксплуатаце дІаенна «Юбилейный» яха промтовараш дохка тика. «Культтовары» яха тика. центральни базар тІа «Рыба» яха тика, «Богатырь», «Юный техник», «Сувениры» яхен кхыйолеи дуккха а тикаш. Уж Іалашъяь я вай заман кердача оборудованеца.

ХІанз республике бахача наха гІулакх деш я розничи торговлен юкъарча кхачаш 3320 совгІа предприяти. Торговле материально - технически база дІахо дегІа а йоалаеш Грозне хьалъе йолаяьй 17219 квадратни метр майда чулоацаргйола йоккха универмаг, 519 моттиг йола кхоале яь базар, 300 тонн чухоашаш холодильник йола кхачан товараш лоаттаду йоккха база, кхыйола предприятеш.

Торговле материально-технически база дегІайоалаярца цхьана эргайоахаш тоаергья мах бара прогрессивни формаш. 1971 шера пачхаьалкхен торговле системе вай республике ерригa а 25 тика мара яцар самообслуживане хьисапе болх беш. ХІанз уж тайпа тикаш 137 я. Цу системо ше бакъъяьй. Товарооборота боарам дикка лакхбеннаб.

Укх пятилетке цІенхаштта теркам тІабохийт торговли сетана специализаци яра гІулакха. Из тха лоархІамегІарча декхарех цаІ да. Хьадда мероприятеш отталяьй барзкъаш, кога гІирс, кІадаш, кхыдола товараш дохка специализированни предприятеш хьалъяра.

Ийдархой ха кхоелгеи царна культурни гІулакх делгеи да вай замо торговле болхлошкара дІадехар. Из да бахача наха тайп-тайпара гІулакхаш делга дегІадоаладе деза яхилга. Цу юкъедоагІа ийца хІама цІахьолга, хьоарчаелга, барзкъаш доахилга, кхыдараш.

ИйслагІча пятилеткен укх пятилетка шин шерен ах шерен торговли дегІаяро дика тешал ду республика къахьегамхой вахара хьал тоаденна хилара. Духхьал соахка 137 млн. сома лакхбеннаб товарооборота боарам. хІаьта цхьан сага сих товараш дохкилга 16 процент лакхденнад. 60 процент дукхагІа ехкай дулха продукташ, шура — 16 процент, фуаш—шозза дукхагІа. Дика дукхагІа дехкад бахача нахага даьреш, кога гІирс, автомобилаш, и кх. дІ.

ИттлагІча пятилетка чакхдаьннача шин шера розничи товарооборота план 101,1 процент кхоачашъяьй, ийслагІча пятилетке цу ханачул 273,7 млн. сома дукхагІа тайп - тайпара товараш дехкад.

Шерра социалистически яхь а йоаржаь къахьегар бахьан долаш торговле болхлой вІаштІехьдаьлар 1978 шерара хьалхара ах шу дика чакхдаккха. Ялх бетта товарооборота план тІехкхоачашъяьй. Соахка укх ханачул 10 млн. сома дукхагІа товараш дехкад бахача нахага.

Советски наьха вахара хьал тоадаларо дІадех товарий ассортимент шерьелгеи уж дикагІа хулгеи. ХІама дика хьаярах чакхдалац гІулакх. Из хоза а. хІанзарча модо дІа ма деххара а хила еза. Ховш ма-дий, халкъа эшача товарий ассортимент шерьен уж дикагІа хилийтеи эггара хьалха декхарийла яраш промышленни предприятеш йолга. Из иштта дале а, бехка кІалхара далац тхо а. Уж дешаш дикагІа къоасталара промышленностаца айхха бувзам хила йиш йолаш я оптови торговли. ХІара шера хул оптови ярмаркаш. Цу ярмаркашка тайп-тайпара товараш хул. Бахача наха дукхагІа ховташ, царна хьаштдола товараш малагІаш да хов цига. Цу хана къоастаду дикагІеи вогІеи дола товараш. Цул совгІа, хІара шера вай республике вІаштІехьйоах тайп-тайпара товараш дохка выставкаш. Цига а белгалду наха дукхагІа эша товараш. ТІаккха, промышленноста предприятешка дІахойт дукхагІа а кІезигагІа а де деза товараш малагІаш да.

Тахан, торговле болхлочун Ди дездеш са цІераш яха безам ба бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдеш. ийдархоща Імерза болаш, царна культурно гІулакх деш къахьегаш бола, правительственни совгІаташца белгалбаьхача тхоай болхлой Царех ба Октябрьски революце орден енна Г. И. Шевченко— Грозненски универмага секце заведующи; Къахьегама Цеча Байракха орден лелаю С. Д. Гостемирова — Грозненски горпищеторга № 44 йолча тика продавщица; Къахьегама Цеча Байракха орден енна Б. Ю. Автохаджиева — «Росбакалея» Нохч-ГІалгІай контора склада заведующи; «Знак Почета» яха орден енна А. Г. Петросова — «Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС-а № 3 йолча тика секце заведующи, кхы дуккхабараш. Верригa а дІалаьрхІача 100 совгІа саг ва тха системе укх тІехьарча массехк шера Даьхен орденащцеи медалащцеи белгалваьккха. КІезига бац тха «РСФСР торговле заслуженни болхло» яха цІи енна болхлой.

Ж. ЕВЛОЕВ,
НГІАССР торговле министра заместитель.

ЙИЖАРИЙ ЛЬЯНОВГІАР

Цхьабарий сихха вІаштІехьдоал шоай дего хержа говзал караерзае. ХІаьта Льянова Зайнде Мадинай из ханахьа вІаштІехьа даланзар. ЗІамига йолаш да кхелхар. Пхе бераца йисача наьна низ кхачацар дуачунцеи тІадувхачунцеи дезал Іалашбе. Цудухьа нанна новкъостал де лаьрхІа, берашха йолаш денз къахьега йолаелар Мадина. Цу хана Казахски ССР Кокчетавски областа Рузаевски районерча «Победа» яхача юрта бахар Мадинар.

— Сийлахь-боккха Даймехка тІом чакхбаьнна, советски нах машара хана чу бенна ха яр из, — яхаш дагалувцаш дувц Мадинас.—Іаьржа болхло, цул тІехьагІа хІамаш тегар йолаш къахьийгар аз. Болх бешше а сайрийна дешаш 8 класс чакхъяьккхар. ТІаккха, укхаза, Кердача Реданте енначул тІехьагІа тика чу балха а этта. Грозненски кооперативни техникуме заочно деша яхар. Иштта хала вІаштІехьдаьлар са сай дага лаьтта уйла кхоачашъе.

1966 шера денз Кердача-Редантерча № 25 йолча кхачан товараш дохкача тика заведующи йолаш болх беш я Льянова Мадина. Къаьстта дика къахьегаш чакхдаьккхар цо 1977 шу. Райпо предприятешта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яккхарах цунна елар хьалхара ахчан преми. Цу шера елар цунна коммунистически кахьегама ударника цІи а.

Дика къахьег Мадина заведующи йолча тика болхлоша укх шера а. ТІехкхоачашъяьй товарооборота ах шера план. Духхьал цхьан июнь бетта план кхоачашйир 111 процент.

— Тха тика болх дика лелар, хІара бетта планаш кхоачашъяьр да бахача наьха хьаштащка хьежжа эша кхачан товараш лоаттадеш, нахаца Імерза долаш оаха къахьегар, — йоах нов. Льяновас. — Болх дикен кадайи беш хиларца белгалъяккха лов сона сай новкъост Льянова Лида.

Дукха ха я Мадинас мах беча организацешка болх бу. Бахача наьха хьашташ дизза кхоачаш а деш, царна культурно гІулакх а деш къахьегарах райпо кулгалхоша из белгалъяьккхай дуккха сийлен грамоташ, ахчан премеш яларца, цун наькха тІа лепаш я «1973 шера социалистически яхье котъяьннар» яха знак. Из хийнай потребкоопераце V съезда делегат. Мадинас кулгалдеча № 25 йолча тика коллективо ший берригa низ оарцагІбаьккха къахьег хІанз шера товарооборота план ханал хьалха кхоачашъяр духьа.

Ший йиший наькъагІа болх бе йолаеннай Льянова Зайнде Зарема а. Цу юртарча № 26 йолча тика заведующи я из. Мадинас санна цо а къовсам лоаттабу наьха хьашташ дикагІа кхоачашде, царна культурно гІулакх де гІерташ. Заремас а чакхъяьккхай Грозненски кооперативни техникум. Цо баь дика болх белгал'а боаккхаш 1972 шера цунна елар «Потребкоопераце отличник» яха знак. 1974 шера из хержар потребкоопераце Ерригросийски съезда делегаталла, из я Респотребсоюза совета член а. Даим планаш тІехкхоачаш а еш къахьегар бахьан долаш дукха ха йоацаш арадаьннача НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагІа Льянова Зайнде Заремана еннай НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота.

М. РАШИДОВ.

СУРТА ТІА: Льянова Зарема.

И. ОКАРОВА сурт.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

Микрорайонерча «Торгови центр» оалача горпищеторга № 1 йолча тика болх укх тІеххьарча цхьан - шин шера къаьстта дика тоабеннаб.

Тика чу болх беча, дуккхача къамех волча 35 сагах латтача коллективана кулгалдеш я торговле дуккхача шерашка болх баь йоккха опыт йола Медведева Галина Никитьчна. Шоаш долча вена саг юхава безам оттаргболаш тІаэцара а дІавахийтара а тІаерзаю цо тика болхлой уйла.

ХІара денна 4 эзар сома мах бу цу чу. Порядкагеи тика чу санитарни цІена хиларгеи хьожаш дежурни санпост а я.

Тика коллективо хІара бетта тІехкхоачашъю товарооборота план. Пятилетка кхоалагІча шера хьалхарча ялх бетта план 103 процент кхоачашйир цо. Къаьстта дика къахьег бонкхагІболча продавецаша Садулаева Маликас, Ковалева Любас, Павлинкова Ксения Андреевнас, Гуцириева Фатимас, Майсигова Хьавас, хІаьта иштта къонача болхлоша Шегидаева Маликас, Вахаева Хедес, Баранова Надас.

Дуккха баркалаш язду царна жалобайи предложенейи книжка тІа ийдархоша. Масала, штучни отделе болх беча кхалнаха шоашта даь эзди гІулакх дувцаш баркал йоах Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа дакъа лоацаш хиннача Шитовеи Колесниковеи. Гуцириева Фатимана боккха ловца боаккхаш дувц ийдархочо Чантиева. Иштта дика дош аьнна Шигидаева Маликах ийдархоша Добриеваси Парчиевеи.

Тикана гонахьа бах хьажа саг воаца, шоашта хІама эца тика тІа бахка хала дола е вІалла бахка ца мога цхьабола боккхий нах, инвалидаш.

Дудаев Султана цІерагІча бульвара тІа яхача Дегтярева Ада Львовнас аьлар: «Операци яьчул тІехьагІа араяла ца могаш цІагІа йисар со. Се иштта йисалга аз дІахайтача, сона гІулакх де эттар цу тика чура болхлой. Аз еза аьнна продукташ а яхьаш хІара денна цхьа болхло йоагІар сона. Аз дег чура доккха баркал оал цу коллективана».

Из ала йиш йолаш ба цар гІулакх деш бола кхыбола нах а.

Ю. ЮСУПОВ.

ДИКАЧА НАХАХ

ДЕГО КЪОАБАЛБЕШ БА БОЛХ

Районий юкъарча «Сельхозтехника» Шалински объединене гидровакуумни приборий цехе эггара дикагІа бІаргагургдолчча метте хьалъялла улл цеха сийлен Улг. Производстве хьалхалаттараща юкъе бІаргадайра сона Куцаева Хьулимата — предприяте кулгалхоша чІоагІа дика могаеш сона хезача токара портрет а. Цул тІехьагІа хьоашал кхийттар тха. Фрезерни станока хьалхашка латтар Хьулимат микрометрца цхьа хІама юсташ. Цу ханна тІанийсъелар со цунна.

— НШ-46 яхача тайпах йолча насосашта тІаехкача втулка бустам боаккхаш йоаллар со, — духтІаяьккхар цо со.—Массехк микрон гІалат йоале, бокъонца брак хургья. ТІаккха юххьанца денз юхайолаяла еза. хІаьта атта дац керда втулка хьокхаш ялла. Цудухьа тахан бокъонца тхона, фрезеровщикашта доагІаш да «ВорхІазза диста — цкъа хоададе» яха кица.

— Фрезеровщикашта? Из дош дарий-хьогІ сона хезар-м? — хетт аз Хьулиматага. — Дукха ха яц токарь аьнна лалла даь йоазув а долаш лаьтта хьа тайпан цІи аз йийша.

— Тамаш е хІама дац укхаза, — кхалсага долча новкъостала къамаьла юкъевера гидроцеха начальник Арсанов Сайд-Хьасан, РСФСР заслуженни рационализатор.

— Из духхьал Хьулимата тайп-тайпара массехк говзал хийцца цхьана тарьеш лелаелга мара кхы хІама дац из: токарь, фрезеровщик, слесарь... Из я-кх цун ерригa къайле. Из фу яхилга да аьлча, из да, нагахьа санна эше цуига моллагІча станока тІа. моллагІча болхлочоа хьалхара боях булургболга, тІаккха сеца латтаргбац болх цхьа болхло цамогаш хиннавар аьнна.

Планови заданеш 120 — 130 процент кхоачашъю Х. Куцаевас. Брак йоацаш бу болх. Ший тамагІа долаш ОТК хьажа ца езаш болх бе бокъо еннай цунна. Коммунистически къахьегама ударник я из, укх массехк шера вІаштта из сий дола цІи лелаеш хьа а йоагІа. Хьинаре общественница я. Уж хІамаш да пятилетка гвардейца тахан доккхал де йиш, йолаш дараш! ХІаьта 10 шу хьалхагІа, духхьашха из предприяте балха снача хана, хІанз шийтарча говзалех цхьаккха а цунна хІама ховш дацар. Говзалаш-м вІалла ювца а сенна ювцаргья, дерригa а 15 шу мара даланзеи 8 класс мара яккханзеи йиІиг хинна хилча! Цхьабакъда «Сельхозтехника» МРО болх бе дог эттача — цхьанна а сага маганзар из юхаяккха, кхыметтел дьаьшта а.

— Цехе соца цхьана болх беш ва са мар Іумар-Хьажа а — цеха мастер, — йоах Хьулимата. — Сай дезалах чІоагІа доккхал ду аз. Балха дезал ба из!—йоах цо.—Аз доккхал ду къахьега, моллагІа професси харжа, дІахо деша йоккха бокъо хилар ший Конституце тІа дІаяздаьча сай мехках. Юртарча кагирхой сайрийнарча школе заочно итт класс яьккхай аз дукха ха йоацаш. Бераш а дагІа са школе деша. Уж а пачхаьалкхено йоахо еш да. Оаха салаІара а даим йоахко ю. Каст-каста ух тхо салаІа, концерташка. Цудухьа дикагІа къахьега дог доагІа тха. Массехк шера районни сийлен Улга тІа йоалл тха цех.

— Иззамо къахьегама тІерен шоай гІулакх дукхадезаши бараш дукхагІа балар-кх — иштта Імерза дувц Куцаевайх цеха начальника С. Х. Арсанова.

— ТІехдика хов цунна ший гІулакх. Цо болх беш мел яьккхача хана цхьаккха замечани ца хулаш, даим совгІаташ, поощренеш ийеш хьаенай из. Къонача болхлой хьехамча я.

Е. КИЗЕРОВА.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 июль
I ПРОГРАММА
ПОЛЬША ЮХАККХОЛЛАРА ДИ.

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Іуйранара гимнастика. 8.55 — ДІалоих Львовски пионерийи дешархойи «Звоночек» яхача бандуристкий ансамбло. 9.20 — «Шоана, дай-ноаной!». 9.50 — «Іуйранара почта». 10.20 — «Дика товараш дукхагІа хилийтара тІехьа». 10.50—Берашта—фильм. «Ловзар» яха художественни фильм. 11.55 — «Художникех дола дувцараш». Армянски ССР халкъа художник С. Мурадян. 12.25 — «Из шоана мог». 13.10 — «Музыкальни абонемент». «Къона оперни иллиаларкхой». 13.50 — «Дийнача хІамай дунен тІа». 14.50 — «Спортлото» тираж. 15.00 — «УнахцІено» программа почта». 15.45 — «Илли-78». 16.15 — «БІаргагушдар — теша халадар». 17.15 — «Цирк. Цирк. Цирк». Англи. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Чернышевский». Документальни фильм. 18.35 — Польша юхаккхоллара Денна. Польски къаман цІейна хетаь йола Польски Халкъа Республика телевидене программа. 20.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Черноморец» — «Динамо» (Тбилиси). ШоллагІа тайм. Одессера передача. 21.00 — Эстрадни программа. 22.30 — Яйгача атлетиках йола Знаменский вежарий мемориал. Вильнюсера передача. Чаккхьалча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

11.55 — «Питиплачи крокодилин» яха берашта лаьрхІа мультипликационни фильм. 12.20 — «Кхоана — торговле болхлой Ди». 12.30 — Торговле болхлошта лаьрхІа концерт. 13.00 — В. М. Комиссаржевская цІерагІча Новочеркасски Пачхаьалкхен драматически театра спектакль.

23 июль.
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.05 — «Зарядка е дІаэтта». 8.35—Оренбургски Пачхаьалкхен эрсий халкъа хора концерт. 9.30 — «Гургалбетта сахьат». 10.00 — «Советски Союза гІулакх деш ва». 11.00 — Фильм — берашта. «ПхелагІа четверть». Художественни фильм. 12.30 — «Юртара сахьат». КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш — вахаре! 13.30 — «Музыкальни киоск». 14.00 — Театральни спектакль. «Чеховски оагІонаш». М. Горьке цІерагІча Московски Академически Художественни театра фильм-спектакль. 16.15 — «Дуненъюкъара панорама». 16.45 — «Тахан — торговле болхлой Ди да». Къамаьл ду СССР торговле министра А. И. Струева. 17.00 — «Шун письмоех». Музыкальни программа. 17.40 — «Стража Таурра». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «ЧІогІагІача бІарех бола фаьлг», «Рекс-спортсмен» яхача мультфильмий программа. 18.45 — «Кинопанкъбара клуб». 19.50 — «Бераш санна дола бераш». «Злата Прага» яхача 15-ча дуненъюкъарча телевизионни фестивале Интервидене приз яьккха дола телевизионни художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Фестивалаш, конкурсаш, концерташ». 22.30 — «ДоттагІлен Кубок». Картингах йола яхьаш. Чаккхьалча — кердадараш

II ПРОГРАММА

16.20 — Берашта дола мультфильм. 16.30 — «Ялат чуэцараш болча хьоашалгІа а агитбригада». (нохчий меттала). 17.05 — «Дерригача ноахалашта мегаш». Іилманпопулярни фильм. 17.15 — Л. Н. Толстой 150 шу дизарга. «Воскресенье» яха художественни фильм. 2-гІа сери.

РАДИО

22 июль.

6.30 — КПСС ЦК июльски Пленума решенеша декхарийла ду. «Хьайбай боахам пайдане хилийтара». «Красноармейский» совхозера передача. (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республиканский газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск. 10.20 — «СалаІара минуташ» яха литературно-музыкальни композици (нохчий меттала). 13.05 — «Потребкоопераце болхлой, шун дехар кхоачашду». Концерт (эрсий меттала). 13.40 — «Сакъердамеча тІаргІе тІа». Радиожурнал (эрсий меттала). 14.30 — «Сатирически тагІе тІа». Радиожурнал (эрсий меттала). 16.00 — «Кавказе Іуйре». 18.00 — «Кагирхой вахар». Радиовыпуск (нохчий меттала). 18.30 — Торговле болхлошта лаьрхІа концерт (нохчий меттала).

23 июль.

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Ашараш. 8.25 — «Шоана дуккхаеза ашараш». 11.15 — «ДІалоих халкъа инструментий оркестро» (нохчий меттала). 11.30 — «КІона тІехье» (нохчий меттала). 15.15 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала). 15.45 — Тахан торговле болхлой Ди да. ЦІейна хетаь программа (эрсий меттала). 18.30 — «Школьный глобус». Радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — «Ашарашца доттагІал дараш» (гІалгІай меттала).

Хаоттам

Тахан республикен Грозней хувцалуш моржаш а йолаш, догІа а ца делхаш, малхбузехьара секунде 7—12 метр мух а хьекхаш ха отта тарлу.

Республике гІолла 23—28 градуси. Грозне 26—28 градуси йІовхал хила тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отдейи — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30, корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00296. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул Маяковского, 92. Заказ № 5398.